

Koloproktologijos istorijos atspindžiai filatelijoje

Reflections of coloproctology history in postage stamps

Remigijus Samuolis

VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė, Smėlynės g. 25, LT-35144 Panevėžys, Lietuva

Tel. mob.: +370 687 19778

El. paštas: saremiss@yahoo.com; remigijus.samuolis@panevezioligonine.lt

1981 m. baigiau Kauno medicinos institutą, buvau paskirtas dirbti chirurgo Respublikinėje Panevėžio ligoninėje. Čia atlikau internatūros kursą, pradėjau chirurgo karjerą, kurią toje pačioje įstaigoje tęsiu iki šiol. Ilgi sėslaus gyvenimo metai suteikė privilegiją sutikti daug šviesių žmonių, dariusių įtaką mano pažiūroms, karjerai, laisvalaikio pomėgiams. Už galimybę pabėgti nuo kasdienių rūpesčių ir malonumą, kurį patiriu kolekcionuodamas pašto ženklus, tariau nuoširdų ačiū savo bičiuliui Aleksandrui Michelsonui, paskatinusiam pasinerti į kolekcionavimo aistrą.

Yra tekę skaityti pavienių straipsnių užsienio medicinos spaudoje apie gydytojų pomėgius kolekcionuoti pašto ženklus ir jais iliustruoti vieną ar kitą aprašomą medicinos temą. Panaršius internete, pavyko rasti įdomios medžiagos apie radiologiją, oftalmologiją, odontologiją, urologiją, infekcines ligas, kur tema dėstoma remiantis filateline medžiaga. Vartydamas savo filatelijos kolekcijos albumus pamačiau, kad pašto ženklai gali papasakoti ir apie koloproktologiją – chirurgijos sritį, kurioje pats darbuojusi jau kelis dešimtmečius. Išdrįsau paimti plunksną į rankas, kad savo įžvalgas pateikčiau medikų bendruomenei ir visiems, kas domisi medicinos istorija.

Coloproctology is a branch of medicine dealing with pathology of the colon, rectum and anus and colorectal surgery. Thematic or topical philately is the study of what is depicted on the stamps. There are lot of popular subjects and the stories of how particular images of stamps came to be used. This article is an attempt to show that even such a special subject as a history of coloproctology could be told through postage stamps. It is an overview of medical history from the antiquity to the present, interesting facts about famous proctological sufferers some reflections of proctological theme in literature. Although an article does not reflect an entire history of coloproctology, it presents the major roots and development stages of this speciality. All the stamps and philatelic material shown are from my collection.

Senuosiuose raštuose yra užuominų apie žarnų ligas ir jų gydymą.

Babilono karaliaus Hamurabio teisyne (apie 1750 m. pr. Kr.) §221–223 nurodyta sumokėti daktarui penkis šekelius sidabru už nesveikos žarnos išgydymą [1] (1 ir 2 pav.).

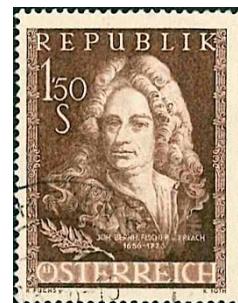
Senajame Testamente (maždaug 1200–400 m. pr. Kr.) kalbama apie išangės ligas. Pirmoji Samuelio knyga 5:9, 5:12: „...žarnos išlisdavo iš savo vietos, pūdavo“; „Taipgi tie vyrai, kurie nemirė, buvo ištinkami ligų slaptinėje pasturgalio dalyje, ir kiekvieno miesto dejavimas kilo į padanges“ Teisėjų knygoje 3:21–22 minima kiaurinė žarnos trauma (apie karaliaus Eglono nužudymą): „...Aodas ištiesė savo kairiąją ranką, ėmė nuo savo dešinėsios kulšies dureklį ir jį įsmeigė į jo pilvą taip smarkiai, kad ir kriaunos suėjo paskui ašmenis į žaizdą ir prasmego taukų storume. Jis tad nebeištraukė kalavijo, bet paliko kūne taip, kaip buvo įsmeigęs; ir tuojuo pilvo mėšlai išėjo paprastu keliu“ [2] (3 pav.).

Neprilygstami ir visuotinai pripažinti buvo Senovės Egipto gydytojai.

Herodotas, aplankęs Egiptą apie 450 m. pr. Kr., rašė, kad kiekvienas gydytojas čia gydo tik vieną ligą. Pats

Vengrija 1980 (Scott 2631)

Austrija 1956 (Scott 613)

1 pav. Babilonas, kabantys sodai pagal Fisherio Erlacho rekonstrukciją, Fisheris Erlachas

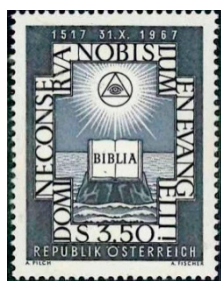

Irakas 1963 (Scott 344)

Irakas 1963 (Scott 346)

2 pav. Saulės dievas Šamašas įteikia karaliui Hamurabiui valdžios ženklą – lazda

Austrija 1967 (Scott 801)

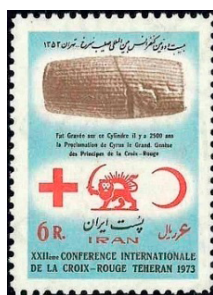

Israelis 2012

Vokietija 2003 (Scott 2225)

3 pav. Biblija

Iranas 1973
(Scott 1742)

Israelis 2015

Iranas 1948
(Scott B4)

Iranas 1948
(Scott B5)

4 pav. Kyro cilindras, Kyro Didžiojo mauzoliejus Pasargaduose, Darijus III

persų karalius Kyras Didysis prašė faraoną Amasį atsiųsti jam geriausią Egipte akių gydytoją, o karalius Dariusas savo dvare „...turėjo egiptiečių gydytojų, kuriuos laikė geriausiais“ [3] (4 pav.).

Moksliskai įvertinti Senovės Egipto medicinos laimėjimus tapo įmanoma tik tada, kai 1822 m. J. F. Champollionas iššifravo Egipto hieroglifų raštą, šimtmečius tūnojusį užmarštyje [4, 5] (5 pav.).

pasireiškia skausmingais išopėjimais, striktūromis, fistulėmis, hemorojinių mazgų tromboze. Net ir šiuolaikinė medicina aiškinasi, ar tiesiosios žarnos iškritimas, dažnokai pasitaikantis jauniems Egipto vyrams, nėra sietinas su šistosomozės sukelta dubens dugno miopacija [8] (6 pav.).

Žarnyno valymas – viena svarbių Senovės Egipto sveikatinimo procedūrų. Apie egiptiečių įprotį klizmuotis

Prancūzija 1999
(Scott 2718)

Prancūzija 1972
(Scott 1354)

Egiptas 1972
(Scott C153)

5 pav. J. F. Champolliono gimtinė Fižakas, Champollionas ir iššifruoti hieroglifai, Champollionas ir Rozetės akmuo

Senovės Egipto medicininiuose raštuose daug dėmesio skirta tiesiosios žarnos ir išangės ligoms, minimi vaistai išangės „atvėsinimui, atgaivinimui“. Spėjama, kad ne paskutinį vaidmenį čia suvaidino Egipte paplitusios parazitinės ligos. Viena jų – šistosomozė. Ligą 1852 m. aprašė vokiečių gydytojas Theodoras Bilharzas (1825–1862) [6, 7], jos sukėlėją 1934 m. identifikavo ir patofiziologinį ciklą nustatė Brazilijos mokslininkas Piraja da Silva (1873–1961) [7]. Susergama, kai parazitas iš gėlo Nilo vandens per odą prasiskverbia į žmogaus veninę sistemą, ypač pažeisdamas kepenis, šlapimo pūslę, žarnyną. Tiesiosios žarnos šistosomozė

Egiptas 1962
(Scott 553)

Brazilija 1958
(Scott 903)

6 pav. T. Bilharzas, Piraja da Silva

Egiptas 1925 (Scott 105-7)

Egiptas 1975 (Scott 972)

7 pav. Išminties dievas Totas

rašė dar Herodotas. Išminties ir rašto dievą Totą jie laikė klizmos išradėju. Dievas Totas įsikūnijęs paukštyje ibyje. Egiptiečiai manė, kad ibis, stovėdamas Nilo vandenyje, savo lenktu snapu purškia vandenį sau į išangę, taip plaudamas galinę žarnyno dalį [9] (7 pav.).

Labai svarbus asmuo Senovės Egipte buvo Imchotepas. Jis ir neprilygstamas gydytojas, ir šešių pakopų piramidės Sakkaroje architektas, ir faraono Džoserio (2780–2760 m. pr. Kr.) viziris, pirmasis žmogus po karaliaus. Imchotepas žinojo gyvybei svarbių organų vietą ir funkcijas, kraujo cirkuliacijos sistemą, todėl neatsitiktinai vaizduotas su gyvybės ženklu (anku, Nilo kryžiumi) rankoje. Imchotepas ekstrahavo vaistus iš augalų, atlikdavo operacijas ir kai kurias stomatologines procedūras [10]. Kanadietis mokslininkas ir gydytojas, medicinos istorikas ir pedagogas Williamas Osleris (1849–1919) apie Imchotepą rašė: jis diagnozavo ir gydė daugiau kaip 200 ligų, iš jų ir 10 tiesiosios žarnos ligų [11] (8 pav.).

Praėjus tik 100 metų po mirties, Imchotepas buvo išaukštintas kaip pusiau dievas, o po 200 metų laikytas tikru medicinos dievu. Imchotepas buvo graikų Eskulapi-

jaus prototipas. Net Hipokratas ir Galenas pripažino, kad daug informacijos pasisėmė iš egiptiečių darbų, su kuriais susipažino Imchotepo šventykloje Memfyje. Tituluojant Hipokratą medicinos tėvu, reikėtų nepamiršti, kad jis buvo viduryje kelio tarp Imchotepo laikų ir mūsų (9 pav.).

Šiuo metu žinomi aštuoni medicininiai papirusai.

1862 m. Luksore amerikietis komersantas Edwinas Smithas nupirko papirusą, surastą prie mumijos kojų Assasifo rajone Tėbų nekropolyje. 1872 m. jį perpirko egiptologas George'as Ebersas, kurio vardu šis didžiausias, 110 puslapių, medicininis papirusas vadinamas. Eberso papirusas buvo parašytas Amenhotepo I laikais, apie 1500 m. pr. Kr., ir laikomas daugelio šaltinių, datuojamų net 3000 m. pr. Kr., rinkiniu. Jame 132–164 paragrafuose aprašytos išangės ligos. Hemorojui gydyti siūlomas akacijų lapų tepalas. Yra užuominų apie gydymą žvakutėmis, turinčiomis kadagio, smilkalų, geltonosios ochros, sepijos kauliukų, kmynų, medaus, miros, cinamono [1]. Eberso papiruso 870 paragrafe aprašytas pūlinys su plaukais (dermoidinė cista, pilonidinė fistulė), kurį reikia gydyti peiliu (10 pav.).

Egiptas 1928
(Scott 153)

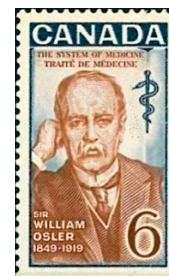
Egiptas 1968
(Scott 740)

Egiptas 1975
(Scott 975)

Egiptas 1970
(Scott 817)

Kanada 1969
(Scott 495)

8 pav. Imchotepas, Nilo kryžius, šešių pakopų piramidė, seras W. Osleris

Tunis 2005 (Michel 1622)

Jemenas 1966 (Michel 530A)

Jemenas 1966 (Michel 529A)

9 pav. Eskulapijus, Hipokratas, Galenas

VDR 1981
(Scott 2207)

Egiptas 1971
(Scott 864)

Egiptas 1984
(Scott 1266)

10 pav. Eberso papirusas

11 pav. Egipto medicinos istorija

Proktologijos istorijai pats svarbiausias yra Chesterio Beatty medicininis papirusas, saugomas Britų muziejuje. Manoma, kad jis XII a. pr. Kr. buvo perrašytas nuo senesnio originalo. Šis papirusas – tai trumpa monografija apie išangės ligas ir jų gydymą.

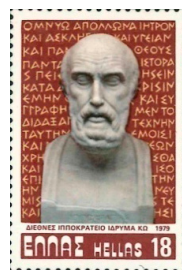
Kūnų balzamavimo paprotys Senovės Egipte turėjo įtakos tuo laikotarpiu aukštam žmogaus anatomijos žinių lygiui. Gydytojų buvo labai daug, jie specializavosi. Vokiečių archeologas Hermannas Junkeris, kasinėdamas

Gizoje, ties Cheopso piramide, atrado faraonų gydytojo Ir-en-akhty (Iry) kapą, kurio duryse greta gausių apibūdinimų iškaltas įrašas: „Rūmų skrandžio ir žarnų gydytojas, išangės sergėtojas“ [12] (11 pav.).

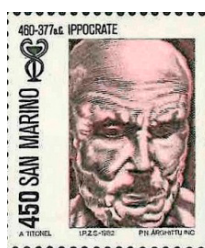
Išsamių žinių apie tiesiosios žarnos ir išangės ligas bei jų gydymą randama Senovės Graikijos medicinoje. Hipokratas iš Koso (460–370 m. pr. Kr.) pirmas pavartojo hemorojaus terminą (kitas terminas *piles*, kilęs iš lotyniško žodžio *pila*, arba kamuoliukas, pradėtas plačiau vartoti ne

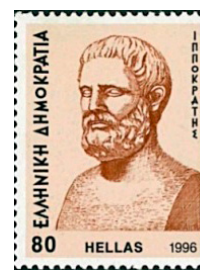
Graikija 1947
(Scott 528)

Graikija 1979
(Scott 1326)

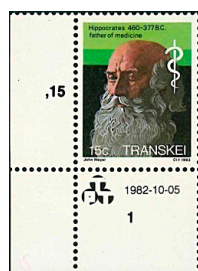
San Marinas 1982
(Scott 1029)

Graikija 1996
(Scott 1841)

Vengrija 1987
(Scott 3060)

P. Afrika (Transkei)
1982 (Scott 97)

Graikija 1959
(Scott 657)

Australija 1968
(Scott 441)

12 pav. Hipokratas iš Koso, Hipokrato platanas

anksčiau kaip 1370 m.). Savo septynių dalių traktate „De haemorrhoides“ Hipokratas rašė, kad tulžis, arba flegma, susikaupusi tiesiosios žarnos venose, sušildo kraują ir su-traukia jį iš gretimų venų, taip sukeldama žarnos audinių patinimą. Venos išskyla ir, žalojamos pasišalinančių išmatų, iššvirkščia kraują išorėn. Hipokratas siūlė hemorojų gydyti prideginant karšta geležimi arba perrišant mazgus. Kitame traktate „De fistulis“, aiškiai suvokdamas ryšį tarp anorektinio pūlinio ir fistulės, Hipokratas rekomendavo pūlinį atverti prieš jam pratrūkstant, tyrinėti fistulių gylį zonduojant česnako stiebeliu [1, 13]. Jo pasiūlytas fistulių gydymas pjaunančiu setonu naudojamas iki šiol (12 pav.).

Senovės Romoje Aulas Kornelijus Celsas (25 m. pr. Kr.–14 m.) traktate „De medicina“ aprašė hemorojaus perrišimo ir išpjovimo operaciją bei galimas jos komplikacijas [1, 14].

Romėnų gydytojas Pedanijus Dioskoridas (40–90 m.), tyrinėjęs augalų ir mineralų gydomąsias savybes, siūlė hemorojų gydyti alijošiumi [15, 16] (13 pav.).

Helenistinės Aleksandrijos mokyklos auklėtinis, Senovės Romos medicinos patriarchas, imperatoriaus Marko Aurelijaus gydytojas Klaudijus Galenas (131–201) savo valdovą nuo hemorojaus gydė tepalais, vidurių laisvinamaisiais preparatais, dëlėmis. Klaudijus Galenas aprašė hemorojaus simptomus, buvo už konservatyvų gydymą, bet pritarė ir chirurginiam arterijų atskyrimo nuo venų būdui, siekiant sumažinti skausmą ir apsaugoti nuo gangrenos plitimo. Fistules gydė iš jų kanalo švirkštu ir adata išsiurbdamas pūlius, o paskui suleidamas vaistus. Galenas pirmasis anatomiškai apibūdino išangės raumenis [9, 17] (14 pav.).

Pompėjos griuvėsiuose tarp daugybės chirurginių instrumentų buvo rastas bronzinis išangės skėtiklis [1, 18] (Pompėja buvo sugriauta 63 metais įvykus žemės drebėjimui, atstatyta ir vėl sunaikinta 79 metais, išiveržus Vezuvijui, o naujai atrasta 1748 metais) (15 pav.).

Tunisas 1988
(Scott 802)

Alžyras 1963
(Scott 306)

Jemenas 1967
(Michel 361A)

Jemenas 1967
(Michel 362A)

13 pav. Pedanijus Dioskoridas

Graikija 1996
(Scott 1842)

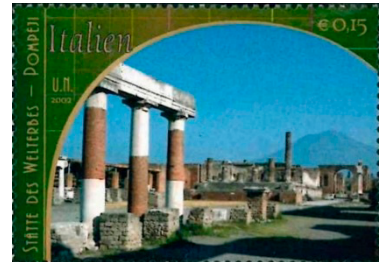
Vengrija 1989
(Scott 3213)

14 pav. Klaudijus Galenas

Žinios apie išangės ir žarnų ligas nebuvo tik Vakarų pasaulio privilegija. Indų chirurgijos tėvo ir Ajurvedos mokytojo Sushrutos gyvenimo laikas datuojamas apie 600 m. pr. Kr., t. y. 150 m. iki Hipokrato. Jo veikalas „Sushruta Samhita“ skirtas chirurgijai [19]. Ten aprašytos procedūros išangės fistulei gydyti, būdas plyšusiai žarnai susiūti, panaudojant didžiųjų juodųjų skruzdžių žnyples [20]. Traktate hemorojaus apibūdinimas artimas pateiktam Hipokrato, tik dar labiau akcentuojant chirurginį gydymą (16 pav.).

TSRS 1968 (Scott 3550)

Jungtinės Tautos, Viena 2002 (Scott 324f)

Senovės Kinijos rankraštyje ant šilko, surastame 168 m. pr. Kr. kape, aprašytas hemorojaus pašalinimas išpjaunant mazgus peiliu. Išorėn mazgai būdavo ištraukiami per bambuko vamzdelį pripūsta šuns šlapimo pūsle [21]. Žymiausias Senovės Kinijos chirurgas Hua To (141–208), skausmą nuslopinęs vyno ir indiškų kanapės mišiniu, sėkmingai atlikdavo laparotomijas dėl apendicito ir galbūt buvo pirmas, kuris suformavo kolostomą, pašalinęs nesveiką žarnos dalį [22]. Tradicinės kinų medicinos autoritetas Sun Szu-miao (581–682) savo 30 tomų veikalė „Tūkstantis auksinių receptų“ aprašė storosios žarnos ligų gydymą žoliniais vaistais, akupunktūra (17 pav.).

Katalikų bažnyčios išigalėjimas viduramžių Europoje stabdė medicinos mokslo pažangą. Viduriniuose Rytuose, arabų pasaulyje, išsilaikė dar Aleksandro Didžiojo (18 pav.) užkariavimų laikais išvyravusios helenistinės mokslo teorijos, o musulmonai buvo to meto kultūros, literatūros ir mokslo lyderiai.

Pirmas arabų medicinos herojus persas Abu Bakr Muhammed ibn Zakaria Al-Razi (835–925) buvo labai

VDR 1981 (Scott 2217)

15 pav. Pompėja, senovinis išangės skėtiklis

Nepal 1977 (Scott 337)

16 pav. Indų medicinos deivė Dhanvantari

Taivas 1970 (Scott 1647)

Kinijos LR 1962 (Scott 641)

Kinijos LR 1962 (Scott 642)

17 pav. Hua To, Sun Szu-miao

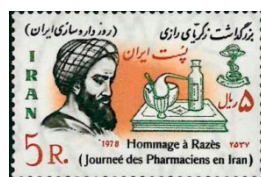
gerbiamas mokytojas, įdiegęs studentų mokymo prie ligonio lovos metodą (vėliau jį išstobulino seras W. Osleris). Al-Razi daug dėmesio skyrė diferencinei ligų diagnostikai, nagrinėjo kolito, inkstų dieglių, žarnų nepraeinamumo simptomų skirtumus, parašė traktatą apie ligų gydymą per vieną valandą, kuriame yra skyrius apie hemorojų. Al-Razi siūlė girdyti opiją nuo viduriavimo ir žarnyno opų, opijaus tepalą naudoti hemorojui, išangės įplėšai gydyti [23, 24, 25] (19 pav.).

Al Zahrawi, Vakarų literatūroje žinomas kaip Al-bukasis (940?–1013), gimęs Kordoboje, buvo didis Ispanijos maurų gydytojas chirurgas. Jis pirmas susiuvo

Graikija 1992
(Scott 1743)

18 pav. Aleksandras Didysis

Iranas 1978
(Scott 1989)

Iranas 1964
(Scott 1312)

Iranas 1964
(Scott 1313)

Sirija 1968
(Scott C414)

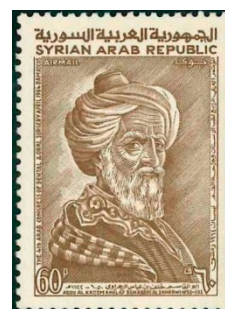

Sirija 1991
(Scott 1256)

19 pav. Al-Razi

žarną gyvulinės medžiagos siūlais, pasiūlė išangės fistulės operaciją, įdiegė balioninio švirkšto klizmas vaikams, pirmas pavartojo *fissura ani* terminą, sukūrė visą rinkinį instrumentų anorektinėms operacijoms [25, 26] (20 pav.).

Tadžikas Avicena (980–1037) apibūdino išangės rauko anatomiją, rašė apie kolitą ir jo gydymą dieta, vaistais bei klizmomis, nepriklausomai nuo Albukasio, pavartojo *fissura ani* terminą ir šiai ligai „Medicinos kanone“ paskyrė bemaž du puslapius. Fistulių gydymui siūlė vietoj lininio pluošto naudoti kiaulės šerį, nes jis nesukelia puvimo [27, 28, 29] (21 pav.).

Sirija 1964
(Scott C314)

20 pav. Al Zahrawi

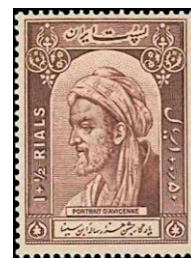
Iranas 1954
(Scott B34)

Iranas 1954
(Scott B35)

TSRS 1990
(Scott 5868)

Iranas 1954
(Scott B32)

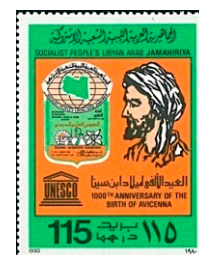
Jemenas 1966
(Michel 531A)

Dubajus 1971
(Scott C58)

Vengrija 1987
(Scott 3061)

Libija 1980
(Scott 872)

Iranas 2013

Portugalija 2013

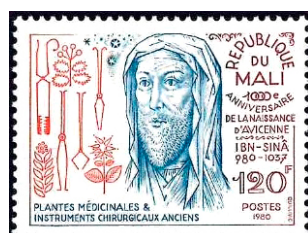
Portugalija 2013

Somalis 1997 (Michel 623)

Tunisas 1980 (Scott 762)

Malis 1980 (Scott 373)

Malis 1980 (Scott 374)

Turkija 1980 (Scott 2158)

Turkija 1980 (Scott 2159)

Kuveitas 1980 (Scott 837)

Kuveitas 1980 (Scott 838)

VDR 1952
(Scott 106)

Austrija 1982
(Scott 1208)

Sirija 1983
(Scott 984)

Pakistanas 1966
(Scott 229)

Lenkija 1952
(Scott 558)

Iranas 1992
Scott (2529-30)

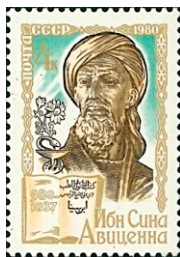
Egiptas 1968
(Scott 741)

Alžyras 1980
(Scott 650)

Sirija 1981
(Scott 932)

TSRS 1980
(Scott 4852)

Iranas 1983
(Scott 2141)

Prancūzija 2005
(Scott 3156)

21 pav. tęsinys

Ibn Zuhra, Vakarų literatūroje žinomas kaip Avenzoaras (1094–1162), tyrinėjo kolokutanines fistules, aprašė žarnų gangreną, storosios žarnos vėžį, naudojo rektalinį maitinimą per sidabrinį vamzdelį. Jis buvo vienas iš pirmųjų, pasiūliusių pilvo žaizdas ir pažeistas žarnas susiūti šilko siūlais, taip pat rezekuoti negyvybingą žarnos segmentą. Hemorijų siūlė gydyti nuoviru, paruoštu iš bazilikų, granatų vaisių, geležies dulkių, acto, cukraus ir medaus, kartais pridedant saldymedžio sirupo [30] (22 pav.).

Sirija 1968
(Scott C413)

22 pav. Avenzoaras

Mošė Maimonidas (1135–1162), žydas, kilęs iš Kordobos, buvo įgijęs labai aukštą gydytojo reputaciją, tapo sultono Saladino dvaro gydytoju, kviestas Anglijos karaliaus Ričardo I Liūtaširdžio tarnauti jo dvare. M. Maimonidas parašė traktatą apie hemorojų, kuriame išskyrė du hemorojaus tipus: lengvesnįjį – tekantį (būdingas kraujavimas) ir sunkesnįjį – obstrukcinį (būdinga kraujo

stazė ir komplikacijos). Šią ligą siūlė gydyti keičiant gyvenimo būdą, laikantis dietos, laisvinant vidurius senos lapų nuovirų, lokaliai naudojant tepalus, apgarinimą deginamų rugių grūdų dūmais. Chirurginio metodo neatmetė, ypač obstrukciniam tipui, tačiau vertino skeptiškai, nes operacija nepašalina hemorojaus atsiradimo priežasties [30, 31] (23–24 pav.).

Izraelis 1953
(Scott 74)

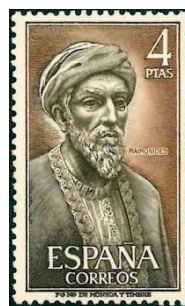
Ispanija 1996
(Scott 2872)

Grenada 1971
(Scott 401)

Izraelis 2005
(Scott 1604)

Ispanija 1967
(Scott 1463)

Antigva ir Barbuda 1985
(Scott 860)

Šv. Vincentas ir Grenadinai 2005

Viduramžių Europos medicinoje reikšminga išimtimi tapo garsus britų chirurgas Jonas iš Ardėnų – Sir John Arderne (1307–1390), parašęs traktatą apie išeinamosios angos fistules ir hemorojų „*Treatises of Fistula in Ano, Haemorrhoids and Clysters*“ (Britų muziejus), kuriame pasiūlyta trombuotų hemoroidinių venų šalinimo operacija, patarta tiesiąją žarną tirti pirštu, siekiant atskirti fistulę nuo išangės vėžio. Traktate aprašytas fistulės pašalinimo būdas – Albukasio siūlytos operacijos patobulinimas [1, 32]. Seras Jonas iš Ardėnų buvo W. Shakespeare'o protėvis iš motinos pusės. Spėjama,

Prancūzija 1999
(Scott 2715)

Kataras 1971
(Scott 233)

24 pav. Karalius Ričardas Liūtaširdis, sultonas Saladinas

JAV 1964
(Scott 1250)

Fudžeira (Brit. protekt.) 1969
(Michel 317A)

Italija 1975
(Scott 1216)

25 pav. W. Shakespeare'as, komedija „Nėra to blogo, kas neišeitų į gera“, G. Boccaccio

kad giminaičio traktatas anglų dramaturgui galėjo pakuždėti idėją parašyti komediją „Nėra to blogo, kas neišeitų į gera“, kurioje perteikiamas dar G. Boccaccio (Bokačo) „Dekamerone“ papasakotas anekdotas apie Prancūzijos karaliaus Karolio V fistulę [33] (25 pav.).

Nors britas siūlė hemorojų operuoti, Prancūzijos karaliui Liudvikui XI (26 pav.), nuolat kamuojamam hemorojaus priepuolių, italas daktaras Ferrari 1460 m. pasiūlė gydymą dėlėmis, kurias į reikiamą vietą nukreipdavo specialiu vamzdeliu [34].

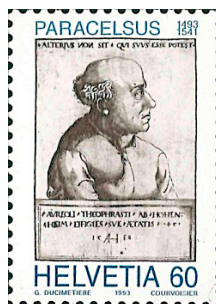
Prancūzija 1969
(Scott 1262)

26 pav. Prancūzijos karalius Liudvikas XI

Konfliktų sprendimas šaltuoju ginklu riterių laikais gydytojus ir chirurgus įstumdavo į beviltišką padėtį, kai būdavo sužalojamos žarnos. Dauguma tokių traumų baigdavosi kankinančia sužeistojo mirtimi. Šveicarų gydytojas ir alchemikas Paracelsas (tikr. Teophrastus Bombastus von Hohenheim 1493–1541) neigiamai vertino chirurginį gydymo būdą, nes buvo pastebėjęs savaiminius žaizdų su žarnų fistule sugijimus, todėl pritarė prakiurusios žarnos ištraukimui išorėn per pilvo sienos žaizdą [35] (27 pav.).

Pirmąjį detalų gaubtinės ir tiesiosios žarnos bei išangės anatomijos aprašymą pateikė Renesanso anatomas, imperatoriaus Karolio V gydytojas Andreas Vesalius (1514–1564) savo veikale „De humani corporis fabrica“, išspausdintame 1543 m. Jame detaliai aprašyta kolorektinė anatomija, įskaitant keliamuosius raumenis ir išangės rauką [9] (28 pav.).

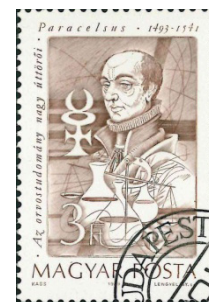
Vienas iš moderniosios chirurgijos tėvų, pasiūlęs kraujagyslių ligavimą, prancūzas Ambroise Pare (1510–1590) aprašė tiesiosios žarnos iškritimą vaikams

Šveicarija 1993
(Scott 928)

Austrija 1991
(Scott 1546)

Vengrija 1989
(Scott 3214)

27 pav. Paracelsas

Belgija 1964
(Scott 606)

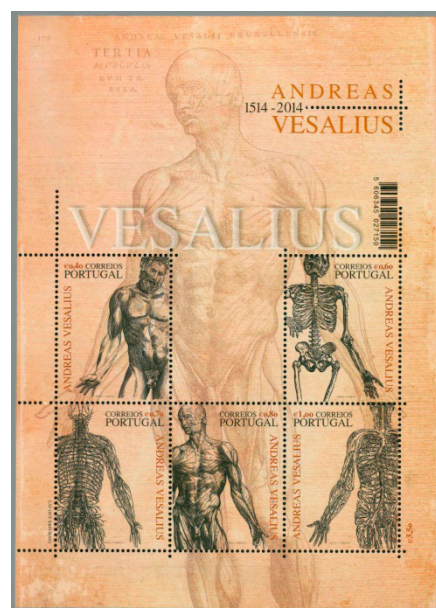
Vengrija 1989
(Scott 3215)

Pietų Afrika (Transkei) 1985
(Scott 109)

Belgija 1993
(Scott 1507)

Portugalija 2014

28 pav. A. Vesalius, A. Vesalijaus traktatas „Apie žmogaus kūno sandarą“

ir pacientams, kuriems pažeista nervų sistema. Jis sukūrė teoriją, kad ši sutrikimą lemia bloga išangės keliamųjų raumenų ir raukų funkcija. Išangės fistulių gydymui A. Pare naudojo supintą arklio ašutą [36, 9] (29 pav.).

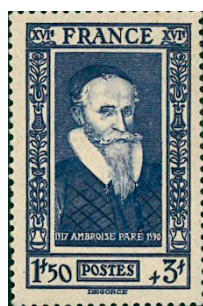
Rembrandtas drobėje „Anatomijos pamoka“ nutapė Amsterdamo chirurgų gildijos lyderį Nicholą Tulpą (1593–1674), tyrinėjantį nusikaltėlio Ariso Kindto kūną. N. Tulpas nusipelnė medicinai ir žmogaus anatomijos pažinimui, vienas pirmųjų aprašydamas ileocekalinį vožtuvą, Tiesa, propaguodamas nuomonę, kad vėžys užkrečiamas ir tokius ligonius reikia izoliuoti iškeldami už miesto teritorijos, prisidėjo prie XVII–XVIII a. klestėjusio klaidingo požiūrio į šią sunkią ligą [37, 38] (30 pav.).

Žymus XVIII a. šveicarų anatomas, fiziologas, gamtininkas ir poetas Albrechtas von Halleris (1708–1777) aprašė tiesiosios žarnos iškritimą, sukūrė pirmąją tiesiosios žarnos iškritimo eksperimentinį modelį. Kruopščiai

ištyręs žarnų kraujotaką, jis nustatė, kad storoji žarna krauju aprūpinama per viršutinę ir apatinę pasaitines arterijas, kurios jungiasi tarpusavyje. Norėdamas pagerbti iškilų prancūzų gydytoją ir anatomą Jeaną Riolaną (1580–1657), šią jungtį pavadino Riolano lanku. Pats J. Riolas vadovavosi Galeno mokymu ir oponavo W. Harvey'ui, todėl nesuprato tokios jungties galimybės [39] (31 pav.).

Laikotarpis tarp 1500 ir 1850 m. Europos chirurgijoje vadinamas chirurgų barzdaskučių era. Hemorojus tuo metu pramintas šv. Fiakrijaus liga. Šv. Fiakrijus, sodininkų, sergančių hemorojumi, proktologų ir taksi vairuotojų globėjas, gimė Airijoje apie 600-uosius metus. Po mirties 670 m. jo palaikai atgulė Meaux katedroje Prancūzijoje.

Šv. Fiakrijui priskiriami keli stebuklai. Vienas stebuklas įvyko, kai britai 1415 m., vadovaujami karaliaus

Prancūzija 1943
(Scott B163)

Vengrija 1987
(Scott 3062)

Prancūzija 1990

29 pav. A. Pare

Kosta Rika 1980
(Scott C777)

Togas 1968
(Scott 647)

30 pav. N. Tulpas

Šveicarija 1934
(Scott B72)

Šveicarija 1958
(Scott B277)

Šveicarija 2008
(Scott 1296)

TSRS 1957
(Scott 1947)

31 pav. A. von Halleris, W. Harvey'us

Henriko V, nugalėję prancūzus Azenkūro mūšyje, išžudė belaisvius, apiplėšė bažnyčias, pagrobė šv. Fiakrijaus palaikus. Tai nulėmė Henriko V likimą, kai šis 1421 m. vėl grįžo į Prancūziją, siekdamas užkariauti Orleano miestą. Britai surengė apsiaustį ties Meaux miestu, kuriame buvo saugomi šv. Fiakrijaus palaikai. Būtent tada karalius Henrikas V sunkiai susirgo, kentė didžiulius pilvo skausmus, kraujavo iš žarnyno ir mirė 1422 m. rugpjūčio 30-ąją – šv. Fiakrijaus dieną. Davido Humo (1711–1776) „Anglijos istorijoje“ rašoma, kad 35 metų

karalius mirė dėl nemokėsiškai gydytos fistulės komplikacijų [1, 40]. Šį istorinį laikotarpį dramoje „Henrikas V“ aprašė W. Shakespeare'as (32 pav.).

Renesanso laikų popiežius, aktyvus indulgencijų platinotojas, Leonas X – Giovanni de Medici (1475–1521) buvo apkūnus, sirgo bjauria išangės fistule, kurią kas kelios dienos tekdavo tvarstyti. 1516 m. popiežiumi nepatenkintų kardinolų grupė rengė pasikėsinimą, įmirkydama tvarsčius nuodais. Tiesa, sąmokslas buvo atskleistas, o kaltieji kardinolai nužudyti [41] (33 pav.).

Barbuda 1969
(Scott 56)

Didž. Britanija 1964
(Scott 405)

32 pav. Henrikas V, Henrikas V meldžiasi prieš Azenkūro mūšį

Portugalija 1914

33 pav. Popiežius Leonas X

Istorikai žino, kad aktyvų kovotoją prieš indulgencijų platinimą Martiną Lutherį (1483–1546) kankino lėtinis vidurių užkietėjimas, hemorjus [42]. Viename laiške pats didysis reformatorius rašė: „tuštinantis mano išangės lūpos ištinsta taip, kad siekia riešuto dydį“. Spėjama, kad dalį savo 95 tezių reformacijos pradininkas parašė, stangindamasis tualete. M. Lutherio namų kiemo teritorijoje archeologai atkasė 1516–1517 m.

statytos išvietės liekanas [43]. Iki šiol lieka paslaptimi, kas naudota nusišluostymui. Galima remtis tik François Rabelais (1483–1553), kuris satyriniame romane „Gargantiua ir Pantagruelis“ aprašė daugybę išangės higienos būdų [44].

Pagrindinis M. Lutherio oponentas Romos imperatorius Karolis V (1500–1558) taip pat turėjo sveikatos sutrikimų – podagrą, diabetą ir hemorjų (34 pav.).

Vidurių užkietėjimas gali nulemti žmogaus likimą. Tai iliustravo Didžiosios Britanijos karaliaus Jurgio II (1683–1760), legendinio Panevėžio teatro įkūrėjo Juozo Miltinio (1907–1994), Rusijos imperatorės Jekaterinos II (1729–1796) ir rokenrolo karaliaus Elvio Presley (1935–1977) mirties aplinkybės: jie visi mirė po stanginimosi tualete. Pirmieji du – plyšus aortos aneurizmai, Jekaterina – kraujui išsiliejus į smegenis, Elvis, kaip oficialiai teigiama, – ištiktas širdies aritmijos. Rokenrolo karaliaus kūno pomirtinis tyrimas parodė, kad jo storoji žarna buvo dvigubai platesnė ir dvigubai ilgesnė nei įprasta [45] (35 pav.).

Vokietija 1983
(Scott 1406)

Prancūzija 1950
(Scott 639)

Prancūzija 1953
(Scott 688)

Belgija 2000
(Scott 1791)

34 pav. M. Lutheris, Gargantiua, Fr. Rabelais, imperatorius Karolis V

Didž. Britanija 2011
(Scott 847)

Lietuva 2007
(Scott 847)

JAV 1993
(Scott 2724)

Rusija 1913
(Scott 94)

35 pav. Karalius Jurgis II, režisierius J. Miltinis, dainininkas E. Preslis, imperatorė Jekaterina II

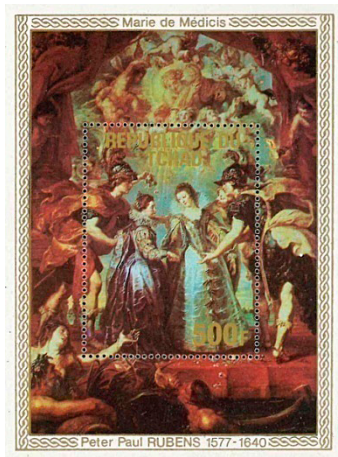
1630 m. rugsėjo 29–spalio 2 d. galėjo būti lemtingas laikotarpis kardinolo Richelieu (1585–1642) gyvenime. Tuo metu Prancūzijos karalius Liudvikas XIII labai sunkiai sirgo, o karaliaus motina Maria de Medici (1575–1642) apkaltino kardinolą karaliaus nuodijimu. Laimei, 1630 m. spalio 2 d. karaliui spontaniškai atsivėrė pararektinis pūlinys [46]. Tai išgelbėjo Liudviko XIII, o gal ir kardinolo gyvybę. Įžymųjį kardinolą taip pat vargino negalavimai, susiję su išange. Jis kentė skausmus dėl įplėšos, hemorojaus, o senatvėje jam ėmė reikštis tiesiosios žarnos iškritimo simptomai (36 pav.).

Karalius Liudvikas XIII mirė 1643 m., sulaukęs 42 metų. Prieš mirtį jis gausiai viduriavo krauju, karščio, buvo susidariusi pararektinė fistulė, pūlinys. Autopsija parodė plonosios ir storosios žarnos išopėjimus su fistulėmis ir pūliniais ileocekalinėje srityje. To meto gydytojų, atlikusių karaliaus skrodimą, išvada: žarnų džiova. Mūsų laikais galbūt būtų įtarta Krono liga [47]. Šią epochą ir herojus vaizdžiai aprašė Alexandre'as Dumas (1802–1870) romane „Trys muškietininkai“ (37 pav.).

XVII–XVIII a. Europos chirurgai telkėsi gildijose. Tuo metu egzistavo griežta medicinos atskirtis nuo chi-

Čadas 1972
(Scott 232N)

Čadas 1978
(Scott 353)

Monakas 1991
(Scott 1785)

36 pav. Kardinolas Richelieu, Maria de Medici, karalius Liudvikas XIII

Prancūzija 1995
(Scott B663)

Prancūzija 1970
(Scott B437)

37 pav. Karalius Liudvikas XIII, rašytojas A. Dumas

rurgijos. Chirurgai nepasiekė nei socialinio, nei akademinio gydytojų lygio. Pastarieji net priesaika atsiribojo nuo chirurginių veiksmų.

Pats įžymiausias visų laikų proktologinis pacientas buvo Prancūzijos karalius Liudvikas XIV [9, 40] (38 pav.).

To meto gydytojai laikėsi nuomonės, kad daugelio ligų atsiradimo priežastys slypi žarnyne ir tik tuščia žarna gali būti sveika žarna. Įvairūs vidurius laisvinantys gėrimai, klizmos buvo skiriamos nuolat. Registruota apie 2000 karaliui atliktų klizmų, žinoma, kad Liudvikas XIV kartais „sėdavo ant puodo“ po 14–18 kartų per parą. Karališkojo dvaro gydytojų pagrindinis rūpestis buvo užtikrinti dažną ir reguliarią Jo Didenybės tuštinimąsi. Tokius gydymo metodus išjuokė Jeanas Baptiste'as Molière'as savo komedijose, tuo pelnydamas dvaro gydytojų neapykantą [48, 49] (39 pav.).

Karalius Liudvikas XIV tapo chirurgų užtarėju, kai 1686 m. sausio 15 d. susirgo išangės pūliniu. Per 3 mėnesius pūlinys buvo atvertas tris kartus, nuo karaliaus sklido nemalonūs kvapas, dėl to net jis pats ragindavo atverti patalpų langus. Rūmų gydytojams tapo akivaizdu, kad karalius serga fistule. Iš pradžių ieškota būdų, kaip fistulę išgydyti be chirurgo pagalbos. Net vykdytas medicininis eksperimentas (4 ligoniai ilgą laiką gydyti sieros voniomis), naudotas specialiai vienuolio jakobito paruoštas fistulių tepalas. Deja, šios priemonės buvo neefektyvios. Reikėjo chirurginės operacijos. Vyriausiasis rūmų chirurgas Charles-François Felix de Tassy iki tol nebuvo operavęs išangės fistulės. Jam skirta 6 mėn. laiko pasiruošti operacijai. Eksperimentuodamas su 75 žmonėmis iš varguolių ligoninių ir kalėjimų, chirurgas tobulino operacijos techniką. Ne visi pacientai išgyveno, bet įgyta patirtis davė naudos. Pagal de Tassy nurodymą

Prancūzija 1944
(Scott B184)

Prancūzija 1968
(Scott 1216)

Prancūzija 1962
(Scott 1037)

38 pav. Karalius Liudvikas XIV

Monakas 1973
(Scott 868)

Naujoji Kaledonija 1973
(Scott C95)

Prancūzija 1973
(Scott 1381)

39 pav. J. B. Molière'as

buvo pagamintas specialus sidabrinis pjaunantis instrumentas *le bistaure a la royale*, primenantis lenktą apvalų zondą, pereinantį į plokščius ašmenis, ir 13,2 cm ilgio analinis retraktorius. Lapkričio 18 d. Versalyje, *Oeil de Boeuf* salėje, karaliui atlikta klasikinė fistulotomija [50]. Operacija be anestezijos truko 3 valandas. Karalius pasveiko per 1 mėnesį. Už šią sėkmę chirurgas buvo premijuotas 300 000 frankų premija, jam atiteko didelis dvaras, suteiktas grafo titulas. Ižymieji chirurginiai instrumentai iki šiol saugomi Paryžiuje R. Descartes'o universiteto Medicinos istorijos muziejuje. Jais daugiau niekas nebuvo operuotas, nes, kaip teigiama, paveiktas mirčių rengiantis lemtingai operacijai, de Tassy nebegalėjo imti į rankas lanceto. Chirurgijos sėkmė kėlė didžiulį to meto aukštuomenės susižavėjimą. Kai kurie dvariškiai pradėjo nešioti sėdmenų tvarsčius, net kreipėsi į de Tassy, kad ir jiems būtų atlikta „karališka

operacija“, o atsakius, kad operacija nereikalinga, likdavo labai nusivylę. Karališkojo dvaro kompozitorius Jeanas Babtiste Lulli karaliaus pasveikimui pašlovinti sukūrė himną „Te Deum“. Atliekant kūrinį 1687 m. sausio mėn., Lulli dirigavo rūmų orkestrui, ilga lazda mušdamas taktą (dirigento lazdelė atsirado vėliau). Lazda pataikė kompozitoriui į kojos pirštą. Pirštas supūliavo, sukėlė gangreną. Atsisakęs amputacijos, po 3 mėn. šis žymus Prancūzijos baroko muzikos kūrėjas mirė [51]. „Te Deum“ žodžiai ir melodija labai patiko britams. Taip atsirado himnas „Dieve, saugok karalienę“ (40 pav.).

Istorija apie karaliaus Liudviko XIV fistulę išaukštino chirurgų statusą taip, kad 1731 m. jo proanūkis Liudvikas XV įsteigė Karališkąją chirurgijos akademiją [52]. Akademijos dėka prancūzų chirurgija dominavo pasaulyje iki XIX a. vidurio (41 pav.).

Prancūzija 1970
(Scott 1288)

Prancūzija 1956
(Scott 812)

40 pav. Karalius Liudvikas XIV Versalyje, kompozitorius J. B. Lulli

Prancūzija 1968
(Scott 1222)

41 pav. Karalius Liudvikas XV

Simboliška, kad karaliaus Saulės atėjimas į pasaulį siejamas su šv. Fiakrijaus stebuklu. Liudviko XIII žmona Ona Austrė per 22 santuokos metus negalėjo susilaukti vaikų, dėl ko karalius ją niekino ir nuolat priekaištavo. Ona karštai meldėsi šv. Fiakrijui ir, būdama beveik 37 metų, pagimdė sosto įpėdinį – būsimąjį monarchą Liudviką XIV [40] (42 pav.).

Pretendentas į Britanijos karūną jaunas princas Čarlzas 1745 m. sirgo opiniu kolitu ir savarankiškai gydėsi dieta be pieno produktų.

Prūsų karalius Fridrichas Didysis, astronomas Mikalojus Kopernikas, kavalierius Kazanova, paskutinis Austrijos-Vengrijos imperatorius Pranas Juozapas, JAV

prezidentas Thomas Jeffersonas turėjo bėdų dėl hemorojaus (43 pav.).

Mažiausiai 18 metų hemorojumi sirgo Napoleonas Bonapartas. 1807 m. jis rašė savo broliui Jeronimui: „Girdėjau, sergi hemorojumi. Paprasčiausias būdas jo atsikratyti yra pridėti tris keturias dėles. Prieš dešimt metų pradėjęs naudoti šį vaistą, aš atsikračiau bėdų.“ Kalbama, kad Waterloo mūšio metu Napoleonui paūmėjo hemorojus. Imperatorius gydytas dėlėmis, tačiau karo sumaištyje, 1815 m. birželio 16 d., jos buvo pamestos. Skausmui malšinti gydytojas paskyrė laudanumą (XVI a. *Paracelsus* sukurtą opijaus tinktūrą). Opijus neigiamai paveikė imperatoriaus gebėjimus vadovauti, ir 1815 m. birželio 18 d. mūšis buvo pralaimėtas [53, 54]. Vėliau Napoleoną įkalino Šv. Elenos saloje, kur 1821 m. jis mirė (44 pav.).

Čadas 1972
(Scott 232P)

Čadas 1978
(Scott 352)

42 pav. Karalius Liudvikas XIII, Ona Austrė

Vokietija 1933
(Scott 400)

Lenkija 1964
(Scott 1229)

Austrija 1914
(Scott B1)

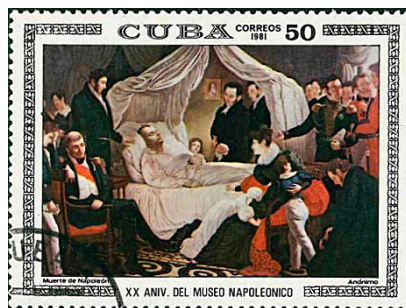

JAV 1965
(Scott 1278)

43 pav. Karalius Fridrichas Didysis, astronomas M. Kopernikas, imperatorius Pranas Juozapas, prezidentas T. Jeffersonas

Monakas
(Scott C76)

Kuba
(Scott 2453)

Vokietija
(Scott 1817)

44 pav. Imperatorius Napoleonas, Napoleonas mirties patale, gydytojas Paracelsas

Prancūzija 1972
(Scott B462)

45 pav. Fr. Broussais

Istorija byloja apie hirudoterapijos (gydymo dėlėmis) populiarumą to meto medicinoje. Juokaujama, kad Prancūzijos armijos gydytojas François Broussais (1772–1838), naudodamas šį metodą, praliejo daugiau prancūzų kraujo nei priešai per visus Napoleono armijos mūšius [7] (45 pav.).

Britų rašytoją Charlesą Dickensą (1812–1870), kaip ir Prancūzijos karalių, kamavo perianalinė fistulė, kurią 1841 m. spalio 8 d. sėkmingai operavo seras Frederickas Salmonas. Atsiradus poreikiui įsteigti specializuotą ligoninę, Ch. Dickensas, būdamas gana įtakingas žmogus ir jausdamas didelį dėkingumą F. Salmonui, įkalbėjo

TSRS 1962
(Scott 2588)

Egiptas 1968
(Scott C12)

46 pav. Rašytojas Ch. Dickensas, šv. Morkus

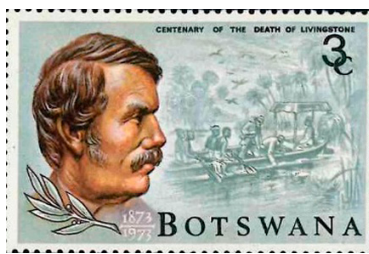
47 pav. Pašto atvirukas su Šv. Morkaus ligoninės koplyčios vitražo vaizdu

Lordą Iveaghą, Gineso alaus daryklos imperijos atstovą, prisidėti lėšomis. Tačiau didžiausios finansinės įplaukos gautos iš Londono miesto, kurio meras lordas Williamas Tayloras Copelandas taip pat buvo sero F. Salmono pacientas. 1854 m. balandžio 25 d., šv. Morkaus dieną, Londone buvo oficialiai atidaryta 25 lovų Šv. Morkaus ligoninė sergantiems fistule ir kitomis tiesiosios žarnos ligomis [55]. Garsioji medicinos įstaiga gyvuoja iki šiol (46, 47 pav.).

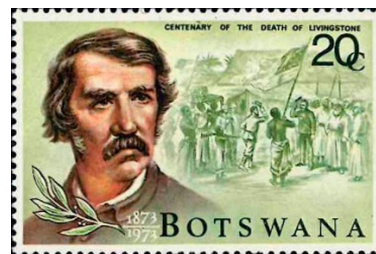
Afrikos tyrinėtojas ir misionierius Davidas Livingstone'as (1813–1873) patyrė keletą hemorojaus priepuolių. 1864 m. jis atsisakė siūlomos operacijos bijodamas, kad žlugus numatyta trečioji ekspedicija į Afriką. Deja, ši

Didž. Britanija 1973
(Scott 689)

Botswana 1973
(Scott 100)

Botswana 1973
(Scott 101)

48 pav. Keliautojas, Afrikos tyrinėtojas D. Livingstone'as

kelionė tapo lemtinga. D. Livingstone'as Afrikoje mirė. Įvardyta mirties priežastis – kraujuojantis hemorojus [56], nors tikėtina, kad maliarijos išsargintą keliautoją pražudė dizenterijos sukeltas kraujavimas (48 pav.).

Karlas Marxas (1818–1883) turėjo problemų dėl hemorojaus, rašydamas „Kapitalą“. Apie tai jis užsiminė laiške savo artimam draugui F. Engelsui (49 pav.).

XIX a. medicinos mokslo pažanga (mikrobiologija – Louis Pasteur, aseptika – Ignaz Phillip Semmelweis, antiseptika – Joseph Lister, anestezija – William Thomas Green Morton, James Young Simpson) išplėtė chirurgijos galimybes, vis daugiau chirurgų ėmėsi storosios žarnos operacijų (50 pav.).

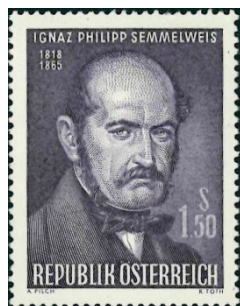

Čekoslovakija 1968
(Scott 1525)

49 pav. K. Marxas

Prancūzija 1995
(Scott 2453)

Austrija 1965
(Scott 746)

Didžioji Britanija 1965
(Scott 427)

Pietų Afrika (Transkei)
1984) (Scott 106)

50 pav. L. Pasterre'as, P. Semmelweisas, J. Listeris, W. T. G. Mortonas

Bohemijos anatomas K. Rokitsky (1804–1878) tyrinėjo dizenterijos procesą ir 1839 m. aprašė opinį kolitą, tačiau nesuprato, kad tai gali būti savarankiška liga [47] (51 pav.).

Theodoras Billrothas (1829–1894), išgarsėjęs skrandžio operacijomis, 1855 m. parašė monografiją apie storosios žarnos polipus, kurioje nurodė ryšį tarp liaukinių polipų ir kolorektinio vėžio. Jis buvo pirmas chirurgas, atlikęs tiesiosios žarnos vėžio eksciziją (iki 1876 m. – 33 tokios operacijos). 1879 m. T. Billrothas atliko obstrukcinę riestinės žarnos rezekciją [57, 58] (52 pav.).

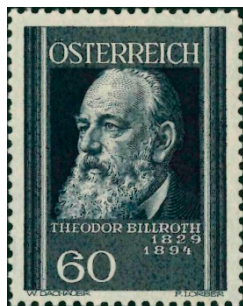

Austrija 1954
(Scott 592)

Austrija 1937
(Scott B158)

51 pav. K. Rokitsky

Austrija 1937
(Scott B163)

52 pav. T. Billrothas

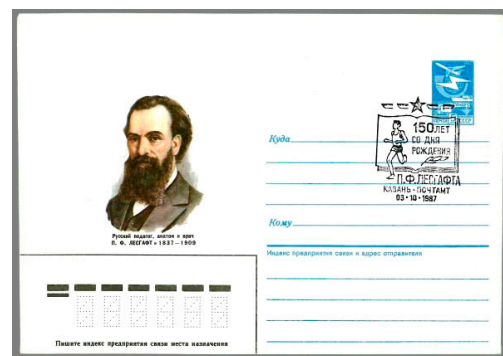
1859 m. Edinburgo ginekologas J. Y. Simpsonas (1811–1870) aprašė koksicigodiniją, atkreipė dėmesį į šią ligą lydinčią išangės keliamųjų raumenų spazmą, pasiūlė teniotomijos operaciją [59] (53 pav.).

Pietų Afrika (Transkei) 1992
(Scott 269)

53 pav. J. Y. Simpsonas

Rusijos anatomas ir gydytojas, fizinės kultūros mokslinių pagrindų kūrėjas P. F. Lesgaftas (1837–1909) (54 pav.) apgynė dvi disertacijas koloproktologijos tema: medicinos daktaro – „Apie žmogaus ir kai kurių gyvūnų tiesiosios žarnos išilginių raumenų skaidulų galinę dalį“ 1865 m. ir chirurgijos daktaro – „Kairiosios juosmeninės srities kolotomija anatominiu požiūriu“ 1868 m. [60].

TSRS 1987, ženklinis vokas

54 pav. Rusijos fizinės kultūros pradininkas P. S. Lesgaftas

T. Billrotho studentas Theodoras Kocheris (1841–1917), 1909 m. apdovanotas Nobelio premija už skydliaukės chirurgijos laimėjimus, išrado minkštą žarninį spaustuką, 1876 m. pasiūlė atlikti uodegikaulio ir kryžkaulio rezekciją šalinant tiesiosios žarnos auglius [61]. Jo knyga „Operacinė chirurgija“ sulaukė šešių laidų (55 pav.).

Šveicarija 1967
(Scott B365)

55 pav. T. Kocheris

1881 m. rusų chirurgas N. Sklifosovskis (1836–1904) išspausdino straipsnį „Polyadenoma tractus intestinalis“ [62], kuriame aprašė pacientą, sergantį daugybiniais storosios žarnos polipais, sukėlusiais ilgalaikį viduriavimą ir išsekimą. N. Sklifosovskis siūlė atlikti dirbtinės išangės formavimo operaciją, atblokuojant ligotą žarnyno segmentą ir taip sumažinant žarnos sudirginimą (56 pav.).

TSRS 1961
(Scott 2454)

56 pav. N. Sklifosovskis

Lenkijos chirurgas Liudvikas Rydygieris (1850–1920), antras pasaulyje dėl vėžio ir pirmas dėl opinės stenozės sėkmingai atlikęs pilorektomiją, išspausdino straipsnį apie hemorojaus gydymą, 1893 m. modifikavo dorsalinę prieigą operuojant tiesiąją žarną, įdiegė tiesiosios žarnos rezekcijos būdą, leidžiantį išsaugoti išangės rauką, akcentavo būtinumą apžiūros metu tirti tiesiąją žarną pirštu [63, 64]. 1902 m. T. Kocheris ir de Quervainas, sudarydami „Chirurgijos enciklopediją“, paprašė L. Rydygierį parašyti skyrių apie mažojo dubens ir tie-

Lenkija 1989
(Scott 2928)

57 pav. L. Rydygieris

siosios žarnos chirurgines procedūras, taip pripažindami labai aukštą pastarojo autoritetą šioje srityje (57 pav.).

Williamas Halsteadas (1852–1922), į chirurgijos praktiką įdiegęs gumines pirštines, patobulino žarnų jungties galas į galą metodiką, propaguodamas Lamberto siūlę, kai adata duriama per pogleivį, vengiant patekti į žarnos spindį [65]. Pirmą tokia operacija truko net 5 val. (58 pav.).

Pietų Afrika (Transkei) 1985
(Scott 112)

58 pav. W. S. Halsteadas

Henri Mondoras (1882–1962), žymus prancūzų gydytojas, chirurgas, literatūros ir medicinos istorikas, ankstyvaisiais 1900 metais specializavosi gydyti tiesiosios ir storosios žarnos ligas. Jo indėlis į medicinos mokslą svarus. Tyrinėdamas tiesiosios žarnos vėžį, jau tada buvo už plačią tiesiosios ir riestinės žarnos eksciziją, kartu šalinant naviką supančius audinius. H. Mondoras siūlė aiškintis limfos nuotėkio kelius, kas padėtų chirurgams efektyviau operuoti ir sumažinti lokalių vėžio recidyvų skaičių [66] (59 pav.).

Prancūzija 1982 (Scott B542)

59 pav. H. Mondoras

JAV 1964 (Scott 1251)

60 pav. Gydytojai Mayo

Prancūzija 1943 (Scott 466)

Prancūzija 1942 (Scott 423)

61 pav. Hotel-Deu

Visame pasaulyje gerai žinoma Mayo šeima po tornado siautėjimo Ročesteryje 1889 m. įsteigė ligoninę, kuri vėliau virto garsiąja Mayo klinika. Čia 1907 m. atliktos penkios pirmosios pasaulyje rezekcinės operacijos dėl divertikulito, sukėlusio storosios žarnos obstrukciją, o 1919 m. įkurtas proktologijos skyrius. Koloproktologijos srityje labiausiai pasižymėjo Charlesas Williamsas Mayo (1898–1968), vieno klinikos steigėjų Charleso Horace Mayo sūnus [67] (60 pav.).

Henri Albertas Hartmannas (1860–1952) 1921 m. 30-ajame Prancūzijos chirurgų asociacijos kongrese paskelbė apie dviem pacientams atliktą tiesiosios žarnos rezekciją dėl spindį užkimšusio vėžio. Operacijai suteiktas Hartmanno eponimas, ji greitai paplito ir iki šiol atliekama. Pacientai buvo operuoti seniausioje ir garsiausioje Paryžiaus ligoninėje *l'Hotel-Dieu*, kur H. Hartmannas nuo 1914 iki pat pensijos 1930 m. ėjo vyriausiojo chirurgo pareigas [68] (61 pav.).

Berlynietis chirurgas Rudolfas Nissenas, išgarsėjęs fundoplikacijos operacijų įdiegimu, 1933 m. atliko ileoanalinės jungties operaciją pacientui, kuriam prieš tai pats pašalino storąją žarną [69]. Tiesa, jo metodika nepaplito dėl pacientus netenkinusių funkcinį rezultatų (62 pav.).

XX a. mokslo pasiekimai turėjo įtakos tolesnei koloproktologijos pažangai. Nuo 1910 m. žarnų vėžio diagnostikai pradėta naudoti kontrastinė rentgenografija. 1958 m. Hirshowitzas išrado fibrooptinį endoskopijos instrumentą. Kanadietis išradėjas George Kleinas 6–7 dešimtmetyje sukūrė mechaninį medicininį prietaisą kraujagyslėms sujungti [70]. Jo idėja panaudota išran-

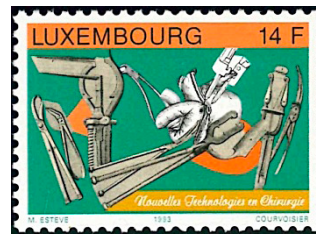

Vokietija 1996

62 pav. R. Nissenas

Kanada 2000 (Scott 1832 a)

Liuksemburgas 1993 (Scott 895)

Izraelis 2010

63 pav. Išradėjas G. Kleinas, senieji ir modernūs chirurgijos instrumentai, kapsulinė endoskopija

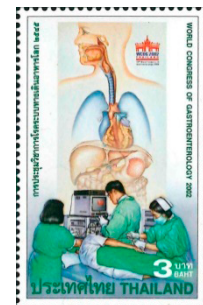
dant mechaninės siūlės aparatus, kurie leido patobulinti kolorektinės chirurgijos techniką. Po 1970 m. paplitusi virškinimo organų endoskopija atvėrė naujas diagnostikos ir gydymo galimybes. Izraelio mokslininkai išrado kapsulinę endoskopiją, svarbią žarnų ligų diagnostikai (63 pav.).

1963 m. vykusį proktologijos kongresą Urugvajaus paštas pažymėjo dviejų ženklų serija (64 pav.).

1998 m. Romoje vyko 6-asis pasaulinis endoskopinės chirurgijos kongresas, kuriame A. Longo pristatė naują staplerinės hemoroidektomijos metodą [71]. 2002 m. Bankoke surengtas 12-asis pasaulinis gastroenterologijos kongresas. Tailando paštas įvykį įamžino išleisdamas pašto ženklą, kurio piešinyje vaizduojamas virškinimo traktas su gaubtinės žarnos dalimi. Kongrese nagrinėti klausimai apie kolonoskopijos mokymo metodikas, lyginti laparoskopinės ir tradicinės atviros storosios žarnos chirurgijos rezultatai (65 pav.).

Nemažai pasaulio įžymybių ir Naujaisiais laikais persekiojo storosios žarnos ir išangės ligos, o jų gydymą nebūtinai vainikuodavo sėkmė.

Rusų poetas Nikolajus Nekrasovas 1874 m. pradėjo sirguliuoti, kreipėsi į kelis žymius to meto gydytojus, tokius kaip S. Botkinas ir kt. Konstatavę išsipūtusį paciento pilvą, kuriame ryškėjo skersinės ir nusileidžiančiosios žarnos kontūrai, gydytojai negalėjo nustatyti tikslios diagnozės. Gydyta žvakutėmis su cinku ir opijumi, klizmomis su opijaus ekstraktu, aliejais. Būklei blogėjant, 1876 m. gruodį ligonį konsultavo žinomas chirurgijos profesorius N. Sklifosovskis (56 pav.). Jis pirštu užčiuopė didelį, tiesiosios žarnos spindį siaurinantį naviką. Paaiškęs diagnozei, pacientą gydė chirurgas profesorius E. Bogdanovskis. Jam pavyko virš naviko įstumti guminių zoną ir pagerinti ligonio būklę. 1877 m. balandį tapo aišku, kad būtina operacija. Poeto sesers iniciatyva buvo pakviestas garsus Vienos chirurgas T. Billrothas, kuris už 15 000 Austrijos markių honorarą atvyko į Peterburgą ir poeto namuose, chloroformu sukėlus narkozę, suformavo juosmeninę kolostomą kairėje pusėje (tuo metu operacija per pilvo ertmę laikyta pernelyg pavojinga). Operacija truko 25 minutes, kolostoma pradėjo

Urugvajus 1963
(Scott 704)Urugvajus 1963
(Scott 705)Italija 1998
(Scott 2217)Tailandas 2002
(Scott 2008)

64 pav. 1-asis Urugvajaus proktologijos kongresas

65 pav. Romos ir Bankoko kongresai

funkcionuoti, tačiau ir po to ligonio būklė vis blogėjo, kol didelėse kančiose poetas mirė 1877 m. gruodžio 27 d. (1878 m. sausio 8 d. pagal naująjį kalendorių). Skrodimas patvirtino lokaliai į kryžkaulį ir šlapimo pūslę išplitusio yrančio tiesiosios žarnos vėžio diagnozę. Mirtį paankstino dubens ląstelyno pūliniai, prasiveržę į kairiąją šlaunį [72] (66 pav.).

Prancūzų kompozitoriui impresionistui Claude Debussy pasireiškus kraujavimui, 1909 m. diagnozuotas tiesiosios žarnos vėžys. 1916 m. jam atlikta tuo metu dar labai reta chirurgijos praktikoje kolostomijos operacija. Kova su vėžiu pralaimėta 1918 m. [73] (67 pav.).

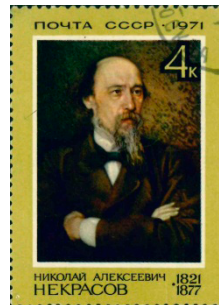
Tais pačiais metais net 25-ojo gimtadienio neatšvenčiusi nuo Krono ligos mirė talentinga prancūzų kompozitorė Lili Boulanger [74] (68 pav.).

TSRS 1946
(Scott 1089)

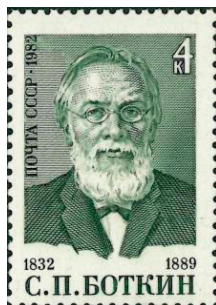
TSRS 1946
(Scott 1090)

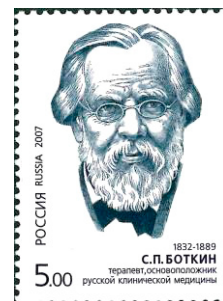
TSRS 1971
(Scott 3876)

Austrija 1992
(Scott 1575)

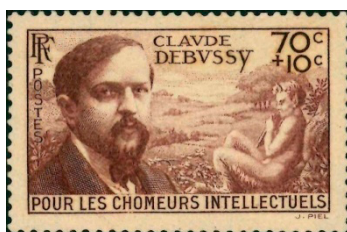

TSRS 1982
(Scott 5082)

Rusija 2007
(Scott 7036)

66 pav. Poetas N. Nekrasovas, chirurgas T. Billrothas, gydytojas S. Botkinas

Prancūzija 1939 (Scott B87)

Bulgarija 2012

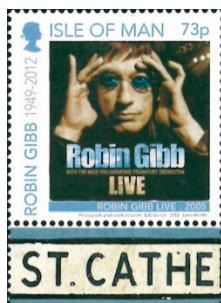
67 pav. Kompozitorius C. Debussy

Monakas 2005 (Scott 2394)

68 pav. Kompozitorės Nadia ir Lili Boulanger

W. C. Röntgenas, Izraelio gynybos ministras Moshe Dayanas, britų futbolo žvaigždė Bobby Moore, violančelininkas M. Rostropovičius, „Bee Gees“ vokalistas R. Gibbas, Filipinų prezidentė K. Akhino, Vokietijos federalinis kancleris, Nobelio taikos premijos laureatas Willy Brandtas, Gabono prezidentas Omaras Bongo mirė susirgę storosios žarnos vėžiu. Tiesiosios žarnos vėžys nepasigailėjo garsios JAV lengvaatletės ir golfo žaidėjos Babe Ditrikson Zaharias [75] (69 pav.).

Vokietija 1951
(Scott 686)Didžioji Britanija 1996
(Scott 1664)Izraelis 1988
(Scott 1000)JAV 1981
(Scott 1932)

Isle of man 2013

Gvinėja 2007

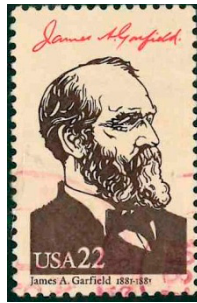

Vokietija 2013

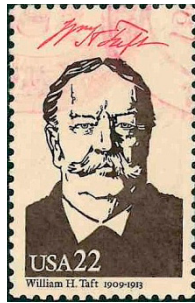
Gabonas 1980
(Scott 440)

Filipinai 2010

69 pav. W. C. Röntgenas, B. Moore, M. Dayanas, B. D. Zaharias, R. Gibbas, M. Rostropovičius, kancleris W. Brandtas, prezidentai O. Bongo, K. Akhino

JAV 1986
(Scott 2218b)

JAV 1986
(Scott 2218h)

JAV 1986
(Scott 2217b)

70 pav. JAV prezidentai: J. Garfieldas, W. Taftas, J. K. Polkas

JAV prezidentas Jamesas Garfieldas 1875 m. operuotas dėl išangės iplėšos, Williamas Taftas kentėjo nuo perianalinio absceso, Jamesas K. Polkas sirgo storųjų žarnų divertikulioze (70 pav.).

J. V. Stalinas (71 pav.) du kartus užsikrėtė vidurių šiltine ir visą gyvenimą kentėjo nuo lėtinės diarėjos. Jo dukterė S. J. Alilujeva mirė nuo išplitusio storosios žarnos vėžio 2011 m.

Čekoslovakija 1949 (Scott 399)

71 pav. Generalisimas J. Stalinas

1941 m. JAV prezidentas Fr. Rooseveltas (1882–1945) dėl kraujavimo iš hemorojaus neteko 2/3 kraujo (HGB 45 g/l) [76] (72 pav.).

JAV 1945 (Scott 931)

72 pav. JAV prezidentas Fr. Rooseveltas

Heidelbergo universiteto profesorius, chirurgijos klinikos vadovas ir pirmas pokarinis rektorius Karlas Heinrichas Baueris (1980–1978), didžiąją savo karjeros dalį paskyręs vėžio tyrinėjimui (mutacijų teorija), pats 1944 m. susirgo riestinės žarnos vėžiu, dėl to 1946 m. pasitraukė iš pareigų, tačiau po keleto operacijų pasveiko ir tęsė produktyvią mokslinę ir darbinę veiklą [77] (73 pav.).

Vokietija 1990

73 pav. K. H. Baueris

Vienas įtakingiausių XX a. amerikiečių dailininkų, abstrakčiojo siurrelizmo atstovas, armėnų kilmės kūrėjas Archile Gorky (1904–1948 m.) po kolostomijos operacijos dėl storosios žarnos vėžio bei virtinės kitų asmeninių dramų gyvenimą baigė savižudybe. D. Eisenhoweris (1890–1969) 1956 m. operuotas dėl terminalinio ileito, suformuojant anastomozę tarp klubinės ir skersinės žarnos [78]. Geraldas Fordas (1913–2006), 38-asis JAV prezidentas, dėl dažnų hemorojaus paūmėjimų buvo priverstas nutraukti aktyvią sportinę veiklą. 39-asis prezidentas Jimmy Carteris sunkiai sirgo įstringančiu hemo-

rojumi, dėl to sulaukė pasiūlymo operuotis. Prezidentas pasirinko Barono žiedų procedūrą, po kurios turėjo iškęsti skausmingą hemorojinių mazgų trombozę (74 pav.).

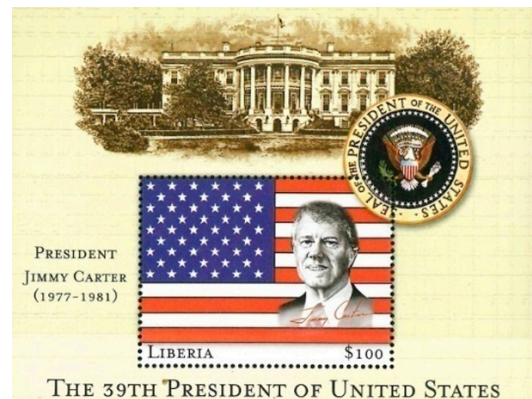
Kino aktorės Marilyn Monroe, Elizabeth Taylor, aktorių George'ą Clooney, rašytojus A. Čechovą, F. Dostojevskį, N. V. Gogolį, L. Carrolį, E. Hemingway'ų taip pat nuolatos vargino hemorojus [79, 80], o pastarajam

dėl patirtos stuburo traumos buvo išsivystęs dar ir laikinas išangės rauko paralyžius (75 pav.).

Apie hemorojų („pačėjų“) užsiminė A. Puškinas eiliuotame romane „Eugenijus Oneginas“, nemalonūs hemorojaus sukeltami pojūčiai padiktavo eilėraščio eilutę V. Vysockiui („moj užas gemoroj“), F. Zappa hemorojui paskyrė dainos posmelį (76 pav.).

Brazilija 1960 (Scott C93)

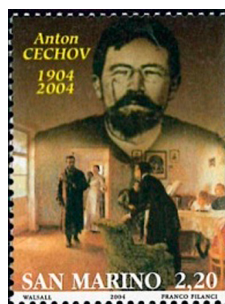

Liberija 2000 (Michel 325)

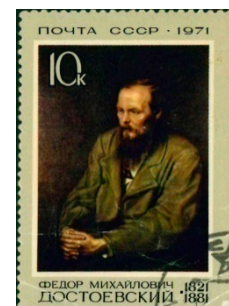
74 pav. JAV prezidentai D. Eisenhoweris, J. Carteris

Vokietija 2001 (Scott B890)

San Marinas 2004 (Scott 1610)

TSRS 1971 (Scott 3878)

VDR 1952 (Scott 105)

Didž. Britanija 1979 (Scott 870)

Čekoslovakija 1968 (Scott 1582)

75 pav. M. Monroe, A. Čechovas, F. Dostojevskis, N. Gogolis, L. Carrollio Alisa, E. Hemingway'us

Rusija 1997 (Scott 6418)

Rusija 1999 (Scott 6547)

76 pav. A. Puškino „Eugenijus Oneginas“, V. Vysockis

Biografai, tyrinėję Adolfo Hitlerio ir Johno F. Kennedį medicininius dokumentus, padarė išvadą, kad vienas ir kitas sirgo dirgliosios žarnos sindromu [81] (77 pav.).

Vokietija 1941 (Scott 519)

Brazilija 1964 (Scott 987)

77 pav. Reichskancleris A. Hitleris, JAV prezidentas J. F. Kennedy

Nemaža dalis Lietuvos vyresnio amžiaus koloproktologų specialių žinių sėmėsi Maskvos gydytojų tobulinimosi institute, kuriame veikė Proktologijos katedra (78 pav.).

TSRS 1980 (Scott 4888)

78 pav. Gydytojų tobulinimosi institutas Maskvoje

Rusija 1999 (Scott 6542)

79 pav. L. Utiosovas

Tarybų Sąjungos medicinoje netrūko skandalų. Du iš jų susiję su storosios žarnos ligomis.

1955 m. skandalo centre atsidūrė žinomas dainininkas Leonidas Utiosovas. Tų metų rudenį į Kremliaus ligoninę populiariusis dainininkas buvo paguldytas dėl įtariamo riestinės žarnos vėžio. Visuomenė jį „laidojo“, gailėjo dėl būsimų kančių. Poliklinikinėje medicinos istorijoje po tyrimo rentgenologas aprašė riestinės ir tiesiosios žarnos linkyje randamą auglį, dalinį žarnų nepraeinamumą. Čiuopiant pilvą, kairėje klubinėje srityje buvo jaučiamas kietas darinys. Pacientas paruoštas operacijai. Operuoti dainininką pakviestas prof. B. Rozanovas iš Sklifosovskio instituto. Sukėlus bendrinę nejautrą, atverta pilvo ertmė, metastazių nepastebėta, riestinėje žarnoje aptiktas navikas, atlikta žarnos rezekcija. Po operacijos, prieš siunčiant patologoanatomui, pašalinta žarna perpjauta išilgai ir jos spindyje vietoj vėžinio auglio rastas koprolitas su vištienos kulšies kaulu. Laimei, pooperacinių komplikacijų nebuvo, ligonis pasveiko [82] (79 pav.).

Ypač dramatiškai susiklostė Tarybų Sąjungos kosminės programos kūrėjo akademiko D. Koroliovo likimas. Jam buvo diagnozuotas tiesiosios žarnos polipas. Tokio svarbaus paciento gydymo ėmėsi pats sveikatos apsaugos ministras akademikas B. Petrovskis (B. Petrovskis pagarsėjo pirmasis TSRS atlikęs inksto transplantaciją bei mitralinio vožtuvo protezavimą). Jau pirmos rektoskopijos metu, paėmus polipo bioptatą, sunkiai pavyko sustabdyti kraujavimą, tačiau patologoanatominė diagnozė nieko blogo nežadėjo – polipas. Susiruošta jį šalinti per rektoskopą. Prieš operaciją pacientui nebuvo atlikta net EKG, nors D. Koroliovas 10 metų sirgo virpamąja aritmija, tikėtasi lengvos „pergalės“. Operacija pradėta 1966 m. sausio 14 d., penktadienio rytą. Šalinant tiesiosios žarnos polipą, prasidėjo nesustabdomas kraujavimas. Neliko

kitos išeities, kaip atverti pilvo ertmę. Prireikė gilesnės narkozės. Suleidus miorelaksantą, nepavyko intubacija, trukdė trumpas kaklas ir lageryje sulaužyti žandikauliai. Ventiliuota per kaukę, vėliau po ilgų dvejonių atlikta tracheostomija. Atvėrus pilvo ertmę, aptiktas iki tol nediagnozuotas, didesnis už kumštį, su dubens siena suaugęs vėžinis auglys. Pradėta tiesiosios žarnos rezekcija, operacija nesisekė, užtruko. B. Petrovskio prašymu, skubiai iškviestas armijos vyriausiasis chirurgas V. Višnevskis. Jis atvyko po 40 min. Darbą tęsė du akademikai, du įžymiausi šalies chirurgai. Narkozėje D. Koroliovas išbuvo 8 val., operacija – tiesiosios žarnos rezekcija su kolostomos suformavimu baigta, tačiau dėl užsitęsios hipoksijos po 30 min. D. Koroliovo širdis sustojo. Mirtis įvyko nespėjus ligonio nukelti nuo operacinio stalo, chi-

TSRS 1986 (Scott 5443)

Rusija 2011

TSRS 1964 (Scott 2936)

80 pav. Konstruktorius D. Koroliovas, chirurgai B. Petrovskis, V. Višnevskis

Aldernėjus 2000 (Scott 154)

81 pav. Karalienė Motina

rurgams mėgaujantis arbata ir meduoliais. Teigiama, kad B. Petrovskis, išeidamas iš operacinės, pasakė: „Užrašykite: operavo Višnevskis, asistavo – Petrovskis“. Mėginant sušvelninti skandalingo įvykio komentarus, buvo teigiama, kad D. Koroliovas sirgo labai reta ir nepagydoma tiesiosios žarnos angiosarkoma [83] (80 pav.).

1966 m. dėl storosios žarnos vėžio operuota Didžiosios Britanijos Karalienė Motina [84] (81 pav.).

1984 m. prezidentui R. Reaganui fibrosigmoskopijos metu pašalintas smulkus gerybinis polipas. 1985 m. fibrokolonoskopijos metu surastas aklosios žarnos navikas, atliekant biopsiją įtarta viliozinė adenoma. Rytojaus dieną, 1985 m. liepos 12-ąją, atlikta 2 val. 53 min. trūkusi dešinioji hemikolektomija, po kurios diagnozuotas B stadijos vėžys [85].

1984 m. būsimam JAV prezidentui Billui Clintonui atlikta fibrokolonoskopija dėl kraujavimo iš tiesiosios žarnos (82 pav.).

JAV 2005 (Scott 3897)

Džibutis 2010

82 pav. JAV prezidentai R. Reaganas, B. Clintonas

George'ui W. Bushui, kai šis dar buvo Teksaso gubernatorius, 1998 ir 1999 m. pašalinti keturi gerybiniai, mažesni nei 1 cm storosios žarnos polipai. Kontrolinės kolonoskopijos metu 2007 m. 2 val. 5 min. laikotarpiui prezidento įgaliojimai buvo perduoti viceprezidentui Dickui Cheney'ui [86]. Kolonoskopija užtruko 31 min., atlikta naudojant sedaciją propofoliu.

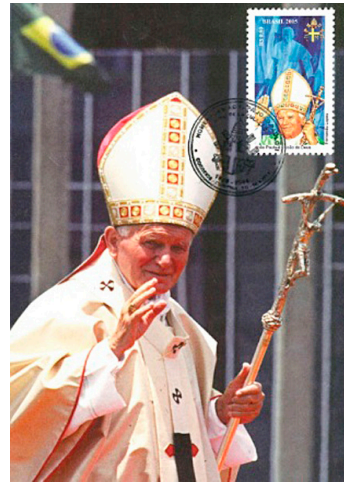
1985 m. dėl prakiurusio storosios žarnos divertikulo operuotas išrinktasis Brazilijos prezidentas Tancredo de Almeida Neves. Politikas mirė nesulaukęs inauguracijos [87] (83 pav.).

Brazilija 2010 (Michel 3756)

83 pav. Brazilijos išrinktasis prezidentas T. de Almeida Neves

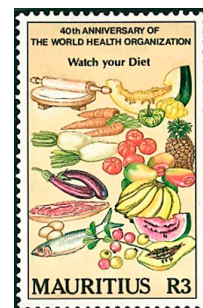
1992 m. liepos 5 d. popiežiui Jonui Pauliui II endoskopijos metu diagnozuotas, o atlikus laparotomiją pašalintas apelsino dydžio suvėžėjęs polipas [88] (84 pav.).

Brazilija 2005 (Scott 2956)

84 pav. Popiežius Jonas Paulius II

Teigiama, kad netinkama mityba gali padidinti riziką susirgti storosios žarnos vėžiu. Rizikai sumažinti rekomenduojama mažiau valgyti mėsos ir gyvulinių riebalų, bet daugiau vaisių ir daržovių, žuvies produktų. 1995 m. San Franciske (JAV) po operacijos dėl tiesiosios žarnos vėžio mirė tik 60 metų sulaukęs žymus rusų kino aktorius Savelijus Kramorovas. Daugelį metų aktorius buvo žaliavalgis ir tiesiog fanatiškai laikėsi gydytojų rekomendacijų sveikai maitintis [89]. Jo likimas iliustruoja, kokie prieštaringi teiginiai apie storosios žarnos vėžį skatinančius mitybos veiksnius (85 pav.).

Maurikijus 1988 (Scott 672)

85 pav. Sveika mityba

1998 m. balandžio 14 d. dėl nevėžinės storosios žarnos perforacijos Insbruke operuotas Čekijos prezidentas V. Havelas. Rezekcinė operacija truko 3 val., pooperaci-

nis gydymas – daug ilgiau [90, 91]. 1999 m. dėl vėlyvų komplikacijų po storosios žarnos operacijos, atliktos perforavus divertikului, mirė skrandžio vėžiu sirgęs Kroatijos prezidentas, vienas iš Balkanų karo architektų, Franjo Tudžmanas [92] (86 pav.).

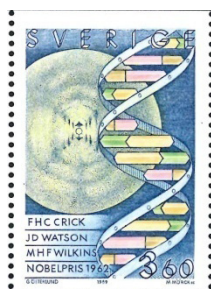
Čekija 1995
(Scott 2948)

Kroatija 1997
(Scott 330)

86 pav. Prezidentai V. Havelas, F. Tudžmanas

2004 m. mirė DNR molekulės ir genetinio kodo tyrinėtojas Nobelio medicinos premijos laureatas F. H. C. Crickas. Jis sirgo storosios žarnos vėžiu [74] (87 pav.).

Švedija 1989 (Scott 1773)

87 pav. Genetinio kodo iššifravimas,
1962 Nobelio premijos laureatai

Tais pačiais metais dėl storosios žarnos vėžio ir kitų sveikatos problemų atsistatydino Kambodžos karalius Norodomas Sianukas (N. Sihanouk).

2009 m. dėl išangės vėžio iš gyvenimo išėjo JAV aktorė ir televizijos žvaigždė Ferrah Fawcett. Jai buvo 62 metai.

2006 m. liepos mėn., vietinių avialinijų skrydžio metu iš Holguino į Havaną, sunkiai susirgo Kubos lyderis Fidelis Castro. Lėktuve gydytojo nebuvo, tad

skubiai teko leistis. Ligos priežastis iki šiol laikoma paslapyje, tačiau spėjama, kad „Kubos lyderiui dėl divertikulito prasidėjo kraujavimas ir perforavo storoji žarna. „WikiLeaks pranešimuose teigiama, kad F. Castro kaprizingai atsisakė kolostomos, todėl teko atlikti kelias operacijas. Liga privertė, valstybės vairą perduoti broliui Rauliui. Sustiprėjęs F. Castro gyrė „WikiLeaks“ ir Julianą Assange'ą už „JAV moralinį parklūpymą ant kelių“ [93] (88 pav.).

Kuba 1974 (Scott 1880)

88 pav. F. Castro

Apie F. Kastro sveikatos paslaptis būta pranešimų ir anksčiau. 1987 m. Kuboje Egipto profesorius Ahmedas Shafikas Fideliui Castro atliko skubią operaciją, apie kurios pobūdį kol kas nežinoma, o 1990 m. pats Kubos lyderis slapta lankėsi Egipte, kur to paties garbaus proktologo klinikoje sėkmingai operuotas šalinant tiesiosios žarnos auglį [94].

2008 m. kovo 15 d., sulaukęs 52 m. amžiaus, dėl storosios žarnos vėžio mirė amerikiečių astronautas George'as Davidas Low, „dalyvavęs trijose kosminėse misijose (1990 m. – „Kolumbija“, 1991 m. – „Atlantis“, 1993 m. – „Endeavour“) ir praleidęs kosmose daugiau kaip 740 valandų [95]. Astronauto istorija kelia klausimų apie kosminės spinduliuotės įtaką storosios žarnos vėžio atsiradimui (89 pav.).

Grenada 1978 (Scott 843)

89 pav. „Space Shuttle“ programa

Kitam amerikiečiui, rašytojui ir produceriui, vienam iš animacinio filmo „Simpsonai“ kūrėjų, devynių Emmy apdovanojimų laimėtojui Samui Simonui baigiantis 2012 m. diagnozuotas IV stadijos kolorektinis vėžys, dėl kurio 2015 m. kovo pradžioje S. Simonas mirė.

Neinvazinių diagnostikos technologijų (ultragarinis tyrimas, kompiuterinė rentgeno, branduolių magnetinio rezonanso, pozitronų emisijos tomografija, genetiniai tyrimai), spindulinės terapijos, minimaliai invazinių chirurginio gydymo metodų (videolaparoskopija, robotinė chirurgija) įdiegimas ir tobulinimas XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje reikšmingai išplėtė

visos chirurgijos, o kartu ir koloproktologijos, galimybes (90 pav.).

Šiandien informacija plinta nepaprastu greičiu, ji prieinama daugeliui, mums atsivėrė svarbiausių pasaulio medicinos forumų durys, tapo pasiekiami bet kokie geografiniai toliai. Galime turėti vilčių, kad ir Lietuvos koloproktologai įrašys savo puslapį į koloproktologijos istoriją (91 pav.).

Norėtume tikėti, kad įvairių šalių paštas išsaugos ilgus metus kurtus, tapusius meninės išraiškos forma, unikalius leidinius – pašto ženklus, kuriuose atsispindi ir medicinos istorija.

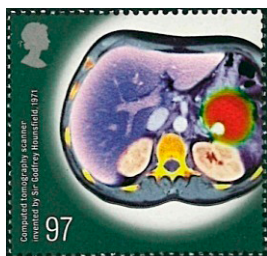
Didž. Britanija 1994 (Scott 1577)

Didž. Britanija 1994 (Scott 1579)

Belgija 1982 (Scott 1112)

Didž. Britanija 2010

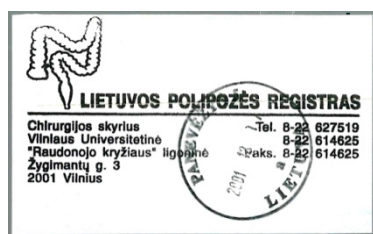

Belgija 2001 (Scott 1781g)

Indonezija 1983 (Scott B227)

90 pav. Magnetinis rezonansas, echoskopija, ciklotronas (PET izotopų kūrimas), kompiuterinė rentgeno tomografija, genetiniai tyrimai, radioterapija

Lietuva 2001

Lietuva 2015

91 pav. Lietuvos polipozės registras, Kauno klinikos

LITERATŪRA

1. Norbury LEC. Proctology throughout the ages. *Ann R Coll Surg Engl* 1949 Feb; 4(2): 65–89.
2. Šventasis Raštas. T. 1. Vilnius: Vaga, 1990; p. 331, 380.
3. Herodotas. *Istorija*. Vilnius: Mintis, 1988; p. 117, 119, 157, 200–201.
4. Neimantas Romualdas. Žanas Fransua Šampoljonas. *Kaunas*, 2001; p. 119–126.
5. Vercontter Jean. Užmiršto Egipto beieškant. 5/Atradimai. *Baltos lankos*; p. 90.
6. Haas LF. Neurological stamp Theodor Bilharz (1825–62). *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 1997; 63: 718.
7. Ask-Upmark Erik. *Medicine Told by Stamps*. Stockholm, 1976; p. 37, 40.
8. Hussein, Helal SF. Schistosomal pelvic floor myopathy contributes to the pathogenesis of rectal prolapse in young males. *Diseases of the Colon & Rectum* 2000 May; 43(5): 644–649.
9. Maksimovic Jovan, Maksimovic Marko. From history of proctology. *Arch Oncol* 2013; 21(1): 28–33.
10. Грибанов Э. Д. Медицина в символах и эмблемах. Москва: Медицина, 1990; p. 26–30.
11. Imhotep «Father of medicine» (2980 B.C.) Prieiga per internetą: <http://www.nbufront.org/MastersMuseums/JHClarke/HistoricalPersonalities/hp2.html>.
12. Nunn Ancient Egyptian medicine. London, 2003; p. 30–34, 36–37, 90–91, 122, 127, 167.
13. Glaser S. Hippocrates and proctology. *Proc R Soc Med* 1969 Apr.; 62(4): 380–381.
14. Indru Khubchandani, Nina Paonessa, Khawaja Azimuddin. *Surgical treatment of hemorrhoids*. Springer Science & Business Media, 2008: 2.
15. Ataman AD. Dioscorides in philately. 40th International Congress for the History of Pharmacy. Berlin, Germany, September 14–17, 2011.
16. Boon Heather, Smith Michael, Rose Robert. The complete natural medicine guide to the 50 most common medicinal herbs. 2004; p. 26.
17. Wexner, Stollman Neil. *Diseases of the Colon*. CRC Press, 2006; p. 1.
18. Bliquez Lawrence. *The Tools of Asclepius: Surgical Instruments in Greek and Roman Times*. BRILL, 2014; p. 31.
19. Swami Sadashiva Tirtha. *The Ayurveda Encyclopedia: Natural Secrets to Healing, Prevention, and Longevity*. Sat Yuga Press, 2007; p. 383–385, 492.
20. Helaine Selin. *Encyclopaedia of the History of Science, Technology, and Medicine in Non-Western Cultures*. Springer Science & Business Media, 2013; p. 1537.
21. Harper Early Chinese Medical Literature: the Mawangdui medical manuscripts. Kegan Paul International, 1998; p. 274.
22. Aldridge Susan. *Trailblazers in Medicine*. The Rosen Publishing Group, 2015; p. 12–13.
23. S.Y. Tan. Medicine in stamps. Rhases (835–925 A.D.): Medical Scholar of Islam. *Singapore Med J*. 2002; 43(7): 331–332.
24. Adil H. AL-Humadi, Sadiq Al-Samarrai. Treatment of Anorectal Diseases by al-Rāzī. *JIMA* 2009; 41: 122–133.
25. Nabri Ismail A. El Zahrawi (936–1013 AD), the father of operative surgery. *Annals of the Royal College of Surgeons of England* 1983; 65: 132–134.
26. Ahmadreza Afshar. Honoring Avicenna, the Great Persian Physician on the World's Postage Stamps. *Archives of Iranian Medicine* 2010 September; 13(5): 447–453.
27. Tan S. Y. Medicine in stamps. Avicenna (980–1037): Prince of Physicians. *Singapore Med J*. 2002; 43(9): 445–446.
28. A scand copy of “Kitab alQuanun fi alTibb” (Book (of) the Canon of Medicine), <http://ddc.aub.edu.lb/projects/saab/avicenna/contents-eng.html>.
29. Farid Sami Haddad. Ibn Zuhr's contribution to surgery. *J.H.A.S.* 1994; 10: 69–79.
30. Dan Magrill, Prabhu Sekaran. Maimonides: an early but accurate view on the treatment of haemorrhoids. *Postgrad Med J* 2007 May; 83(979): 352–354.
31. Rosner Fred. The Life of Moses Maimonides, a Prominent Medieval Physician. *Einstein Quart J Biol Med* 2002; 19: 125–128.
32. Arderne John. *Treatises of fistula in ano haemorrhoids and clysters*. London, 1910; <https://archive.org/details/treatisesoffistu00ardeuoft>
33. Cosman All's well that ends well. Shakespeare's treatment of anal fistula. *Diseases of the Colon & Rectum*. 1998 July; 7(41): 914–915.
34. Rushton Royal *Maladies–Inherited Diseases in the Ruling Houses of Europe*. Victoria, BC, Canada, Trafford Publishing, 2008; p. 86.
35. The history of the stoma. <http://www.stomaatje.com/history.html>.
36. Cary L. Conyers, P. Kent Cullen. Correction of rectal prolapsed by anterior resection. *West J Med* 1974 Oct.; 121: 270.
37. Irvin M. Modlin, Mark Kidd, Kevin Lye. Amsterdam and Netherlands gastroenterology: a historical perspective. *Clinical Gastroenterology* 2002 December; 16(6): 975–976.
38. Wagener D.J.Th. *The History of Oncology*. Springer, the Netherlands, 2009; p. 28.
39. Thomas M. van Gulik, Ivo G. Schoots. Riolan's anastomosis revisited. *Arch Surg* 2005; 140: 1225–1229.
40. Antrittsvorlesung von PD Dr. D. Dindo. *Proktologische Geschichte(n)*. https://www.stadtzuerich.ch/triemli/de/index/kliniken_institute/viszeralchir_thoraxchir_gefaesschir/proktologie/medizingeschichte.html
41. *Godfathers of the Renaissance – A Study of the Medici*

Family Italian – Mrs. Lisciandro Resource: www.pbs.org/empires/medici/index.html.

42. Lull Timothy F. *My Conversations with Martin Luther – In Which I Learn about God, Faith, Marriage, Sexuality, Family, Education, War, Spirituality, Church Life, the Future, Heaven and Hell and Other Things, Too*. Augsburg Books, 1999; p. 158.

43. Luther's lavatory thrills experts. BBC NEWS: 2004/10/22 12:21:26 GMT <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/europe/3944549.stm>.

44. Rablė. *Gargantiua ir Pantagriuelis*. Vilnius, 1986; p. 37–40.

45. Elvis Presley died of chronic constipation, reveals his doctor. By DailyMail reporter, 7 May 2010; <http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-1273950/Elvis-killed-chronic-constipation-reveals-doctor.html>.

46. Victor L Tapié, Mc Lockie D. *France in the Age of Louis XIII and Richelieu*. Cambridge University Press, 1984; p. 227–229.

47. Joseph B. Kirshner, Ulrich Klotz. *Origins and Directions of Inflammatory Bowel Disease: Early Studies of the Nonspecific Inflammatory Bowel diseases*, 2001; p. 15, 55.

48. Hall. *Moliere Satirist of Seventeenth-century French Medicine: Fact and Fantasy*. Proc Roy Soc Med 1977 June; 70: 425–431.

49. Bulgakovas. *Moljeras*. Vilnius, 1991; p. 167–175.

50. Littman Garry. The royal fistula changed the face of surgery. January 21, 2014; <http://www.bilan.ch/garry-littman/english-room/royal-fistula-changed-face-surgery>.

51. Grattan-Flood William. Jean-Baptiste Lully. In: *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 9. New York: Robert Appleton Company, 1910. <http://www.newadvent.org/cathen/09429a.htm>.

52. O'Malley Charles Donald. *The History of Medical Education: An International Symposium Held February 5–9, 1968*; 673: 143.

53. Asprey Robert. *The Reign of Napoleon Bonaparte*. New York: Basic books, 2008; p. 81.

54. Welling Wolff, Dozois Bruce G. Piles of defeat. *Diseases of the Colon & Rectum*. April 1988; 31(4): 303–305.

55. Schouten WR, Zimmerman DD, Meuwissen SG. *Gastro-intestinale chirurgie en gastroenterologie*. XIII. Classificatie en diagnostiek van perianale fistels. *Ned Tijdschr Geneesk* 2001; 145: 1398–1402.

56. *Nineteenth-Century Explorers: From Lewis and Clark to David Livingstone*. Britannica Educational Publishing, 2013; p. 103.

57. Theodor Billroth (1829–1894). <http://www.md.ucl.ac.be/histoire/dandois/billroth.htm>

58. Kazi RA, Peter REJ. Christian Albert Theodor Billroth: Master of surgery. *Postgrad Med J* 2004 March; 50(1): 82–83.

59. Simpson. On coccydynia, and the diseases and deformities of the coccyx. *Medical Times and Gazette* 1859; 40: 1–7. <http://www.coccyx.org/medabs/simpson.htm>.

60. Лесгафт – основоположник теоретической анатомии в России. <http://anfiz.ru/books/item/f00/s00/z00000005/st057.shtml>.

61. Longo, Reddy Vikram, Riccardo A. Audisio. *Modern Management of Cancer of the Rectum*. Springer, 2014; p. 2–3.

62. Lynch, Smyrk Thomas, Lynch Jane. An update of HNPCC (Lynch Syndrome). *Cancer Genet Cytogenet* 1997; 93: 84.

63. Pach Radoslaw, Orzel-Nowak Anita, Scully Thecla. Ludwik Rydygier – contributor to modern surgery. *Gastric Cancer* 2008; 11: 187–191.

64. Bielecki K. Professor Ludwik Rydygier father and legend of polish surgery. *Journal of Physiology and Pharmacocology* 2011; (62) 1: 129.

65. Cameron John L. *Stuart Atlas of Gastrointestinal Surgery*. Vol. 2, PMPH-USA, 2014; Preface.

66. Olson James Stuart. *The History of Cancer: An Annotated Bibliography*. Greenwood Press, USA, 1989; p. 201.

67. Painter Neil S. *Diverticular Disease of the Colon – A Deficiency Disease of Western Civilization*. Butterworth-Heinemann, 2013; p. 218.

68. Hotouras Alex. Henri Hartman and his operation. *Grand Rounds* 2008; 8: L1–L3. <http://www.grandroundsjournal.com/articles/gr089001/gr089001.pdf>.

69. Gordon Philip H., Nivatvongs Santhat. *Principles and Practice of Surgery for the Colon, Rectum, and Anus*. Third Edition. CRC Press, 2007; p. 748.

70. Richard I. Bourgeois-Doyle. George J. Klein: The Great Inventor. NRC Research Press, 2004; p. 201–203.

71. Gillison Walford, Buchwald Henry. *Pioneers in Surgical Gastroenterology*. TFM, 2007; p. 273.

72. Болезнь поэта Н. А. Некрасова. <http://rumedart.livejournal.com/51047.html>.

73. Claude Debussy Biography. <http://www.thefamouspeople.com/profiles/claude-debussy-400.php>.

74. Holland-Barry. Lili Boulanger (1893–1918) and World War I France: Mobilizing Motherhood and the Good Suffering. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Music) at the University of Wisconsin-Madison 2012; p. 3–4. <http://www.unc.edu/~fauser/jrma-97.pdf>.

75. Famous People Who Died of Colorectal Cancer. <http://www.ranker.com/list/famous-people-who-died-of-colorectal-cancer/reference>.

76. Health and Medical History of President Franklin Roosevelt; <http://www.doctorzebra.com/prez/g32.htm>.

77. Christmann Günter. Prof. Dr. Karl Heinrich Bauer: Chirurg – Krebsforscher – Gegner des Nationalsozialismus. *Bubenreuther Zeitung* 3/2005; p. 2.

78. Heaton LD, Ravidin IS, Blades B and Whealan TJ. President Eisenhower's Operation for Regional Enteritis: A Footnote to History. *Ann Surg* 1964 May; 159: 661–666.

79. Famous people with hemorrhoids. <http://www.hemorrhoidcures.biz/famous-people-with-hemorrhoids-who-do-you-know/>.
80. Hemorrhoid cure – How to cure hemorrhoids Inside 48 Hrs. www.how-to-cure-hemorrhoids.com.
81. Famous People with Irritable Bowel Syndrome. http://www.health.com/health/gallery/0,,20544727_12,00.html.
82. Мошенцева Прасковья. Тайны Кремлевской больницы. 2012; p. 67, 76.
83. Николай Ларинский. Кремлевские врачи разрешили Королеву!? http://uzrf.ru/publications/istoriya_i_bolezni/Nikolay-larinsky-Kremlevskie-vrachi-zarezali-Koroleva/.
84. List of people diagnosed with colorectal cancer. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_people_diagnosed_with_colorectal_cancer.
85. Health and Medical History of American Presidents. <http://www.doctorzebra.com>.
86. Bush to Have Colonoscopy at Camp David. By Deb Riechmann. The Associated Press, July 20, 2007.
87. Biografia de Tancredo Neves. http://www.e-biografias.net/tancredo_neves/.
88. Stobart Janet, Steinbrook Robert. Large Tumor Removed From Pope's Colon. Los Angeles times, July 16, 1992.
89. Ershova Zhanna. Обратная сторона сыроедения, веганства и вегетарианства. https://vk.com/topic-42866227_32084682?offset=20
90. Keane John. Vaclav Havel: A Political Tragedy in Six Acts. A&C Black, 2012; p. 478–479.
91. Czech president undergoes extensive abdominal surgery. The Spokesman-Review, Jul. 27, 1998: 2.
92. Tadjman undergoes emergency surgery. BBC NEWS, November 2, 1999. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/502656.stm>.
93. Wikileaks on Cuba: Fidel Castro 'nearly died'. BBC NEWS, 16 December 2010. <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-12005971>.
94. Fernández-Zayas Marcelo. The Mystery of Fidel Castro's Health: The Arab Connection. <http://www.latinamericanstudies.org/fidel/castro-health.htm>
95. Holley Joe. Astronaut served on three missions aboard shuttles. Washington Post, March 24, 2008.
96. Scott 2006 Standard Postage Stamp Catalogue. Vol. I–VI. 162th edition, 2005.